

246101

WARD MÁRIA

AZ ANGOLKISASSZONYOK
ST. MARIA INTÉZETE ALAPÍTÓJÁNAK

ÉLETE

1585—1645

IRTA

KLUG IGNÁC DR.

PASSAUI FŐISKOLAI TANÁR

FORDITOTTA

BILKEI FERENC

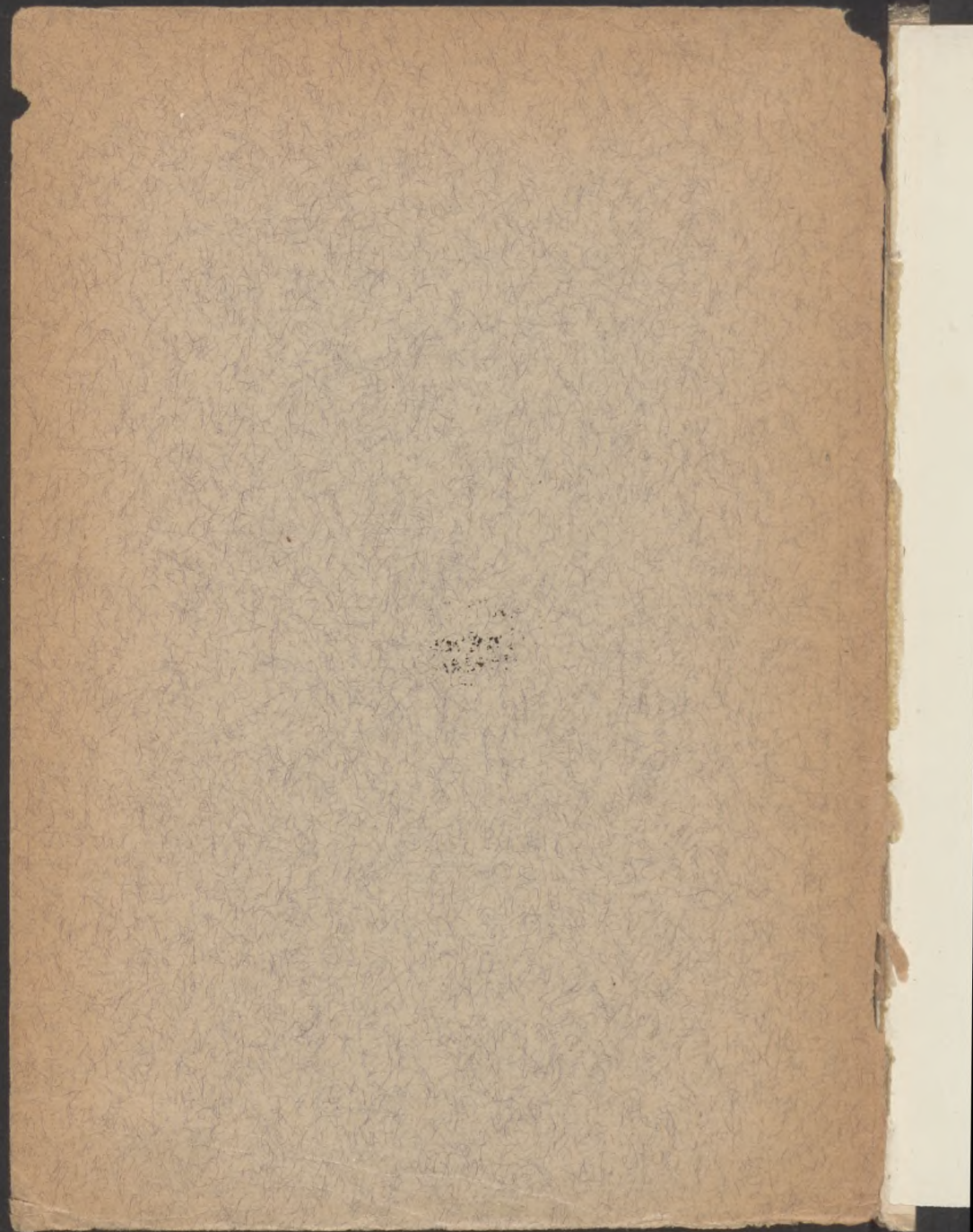
SZÉKESFEHÉRVÁRI ESPERES-PLEBÁNOS

SZÉKESFEHÉRVÁR
NYOMATOTT A VÖRÖSMARTY NYOMDÁBAN
1925.

Ára 10,000 K

Klug—Bilkei: WARD MÁRIA

WARD MÁRIA
az angolkisasszonyok intézetének alapítója.

WARD MÁRIA

AZ ANGOLKISASSZONYOK
ST. MARIA INTÉZETE ALAPÍTÓJÁNAK

ÉLETE

1585—1645

IRTA

KLUG IGNÁC DR.

PASSAUI FŐISKOLAI TANÁR

FORDITOTTA

BILKEI FERENC

SZÉKESFEHÉRVÁRI ESPERES-PLÉBÁNOS

SZÉKESFEHÉRVÁR
NYOMATOTT A VÖRÖSMARTY NYOMDÁBAN

1925.

~~by acct.~~
3908 m

Nihil obstat.

Albae Regiae, die Magnae Dominae Hungarorum, 1925.

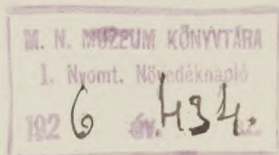
Stephanus Dornis
censor dioecesanus.

Imprimatur.

† OTTOKARUS
episcopus Albaregalensis.

246101

ELŐSZÓ.

Mily csodálatos látvány, ha az ember a világ eseményeit 300 esztendő távolságából szemléli. A nagy-
nak látszó események üres hólyag módjára össze-
lapulnak s akárhány kis dolog, amit az emberek alig
akartak észrevenni, amit gyűlöltek, vad szenvedéllyel
üldöztek, diadalmasan föl- fölfelé s hatalmas fává
terebélyesedik. Mily ellentmondást nem tűrő erő volt
akkor az angol protestantizmus. Mily zsarnoki türel-
metlenséggel sietett másfélezer esztendő annyi szent
alkotását összerombolni. Nem tudok szabadulni a
gondolattól, mikor az angol Erzsébetek és Jakabok
zsarnokságát az orosz szovjet szabadságtiprásával
hasonlítom össze. Mi lett az angol protestantizmus-
ból? Megszámlálhatlan részekre szakadozva, önmagát
emészti. Ma az angol-katolikusoknak csak London-
ban 180 templomuk van s az angol protestantizmus
lassan az egykor gyűlölt és üldözött katholicizmusba
való visszaszivárgási folyamatát éli.

Az akkori kor egészségtelenségét jellemzi, hogy
Ward Mária életének és működésének annyi ellen-
sége volt — az emberek között. Pedig lehet-e az
emberiségnek ideálisabb jótevőjét elképzelni nálánál?

Hány millió lelket mentettek meg ő és test-
vérei? A Bárány dicséretét a liliomos lelkek mily
beláthatatlan serege énekli, akiket ők vezettek Eléje
áldozatos életük hótiszta példájával s a beléjük nevelt

sziklaszilárd meggyőződés acélos akaraterejével. Mik hozzájuk képest a hadvezérek, akiknek működését a nemzetek babérkoszorúval szokták övezni? I. Napoleon lángelméje előtt hódolni szokott az egész világ. S az emberiségnek évtizedekre volt szüksége, míg az általa lerombolt százados épületeket úgy ahogy újra fölépíteni tudta. Hol vannak a világháború előidézői Ward Máriához képest? Mennyi szenvedés, mennyi rom, mennyi könny kíséri utjukat?! Hány év kell, míg az emberiség valahogyan behegeszti azokat az anyagi és erkölcsi sebeket, amelyeket a zseniálisnak nevezett méregkeverők az emberiség testén s főleg lelkén ütöttek? — még ha százszor szobrot állít is nekik a mát a holnaptól megkülönböztetni nem tudó koruk? Mennyit kell addig dolgozni a Ward Máriáknak s a hozzájuk hasonló önzetlen lelkeknek?

S mégis! ennek a nagyszerű nőnek az élete tele volt szenvedésekkel. Mindig jót akart s mindig másoknak akarta a jót. Lemondott mindenről, ami az övé volt s ami az ő boldogsága maradhatott volna, föláldozott mindent, hogy másokat boldoggá tegyen. *Csak épített és csak gyógyított. És mégis mennyit szenvedett!* S az Isten tudtával és beleegyezésével, sőt az Isten akarata szerint szenvedett. Rideg emberi gondolkozás szerint: érdemes-e az Isten országa számára akkora áldozatot hozni, ha az Isten ilyen jutalmat oszt érte, ha a jóért még az Ő szolgálai is ily módon fizetnek? És még csodálatosabb, ahogy az Isten ezt az ő jutalmazási módszerét az emberek szemei elé állítja. Az Isten kiválaszt egyes hősi lelkeket, mondjuk csak ki nyíltan: *szenteket* s bennük, mint egy iskolapéldában bemutatja az embereknek:

Nézzétek, én *ilyen* szenvedéseket, *ilyen* jutalmazásokat is megengedhetőknek tartok. Az én csodálatos világomban, a lelkek világában ilyesmik is megtörténhetnek. Miért engedi meg az Isten? Hiszen akarthatta volna ezerféleképp másként is?!

Találgassuk!

Talán: kiválasztott egyes nagy lelkeket és megengedte, hogy a szenvedésekben az Úr Jézus Krisztushoz hasonlókká legyenek. Hasonlók lehessenek a szenvedésekben, hogy az örök boldogságban is hozzá méltók lehessenek.

Vagy: a csüggedő kisembereknek időnkint szükségük van arra, hogy magukhoz hasonló emberek csodálatos, magukkal ragadó példáját láthassák a szenvedésekben, a türelemben. Az Isten megengedi a szenvedést és megmutatja, hogy minden az ő akaratával történhetik s aztán rámutat arra a boldogságra, amelyet mindezekért az embereknek ad.

Vagy: a bűnök adója a szenvedés. A mérleg egyik felét a *bűn*, a másik felét a *szenvedés* nyomja. A bűnökért itt a földön sokszor nem a bűnösök szenvednek, hanem az igazak. A legfőbb igaz Krisztus Urunk volt s ő kiválasztott még az ő seregéből másokat, hozzá méltókat, akik a bűn nagy zsoldját leróni segítik. Ilyen kiválasztott volt Ward Mária is.

És hol osztja az Isten az igazságot? Sokszor nem itt a földön, azonban egészen bizonyosan a másvilágon.

Loyolai szent Ignácról mondják, hogy soha semmin nem csodálkozott, bármily különös, meglepő, emberileg érthetetlen dologról beszéltek is neki. Ha mi nem értjük, ha nekünk visszatetszők, ez azért van, mert mi csak egy arasznyira látunk, előttünk

a jövő nagy fejleményei rejtve vannak. Azokat az Isten látja s mi biztosak lehetünk, hogy az Isten nem téveszti el a maga tennivalóit. Ha eljő az idő, amikor az Isten nagy terveit nemcsak egy-két esztendő lepergéséig, hanem századokkal előre látjuk majd, akkor csodálkozni fogunk, hogy minden nagyon jól van és nagyon jól volt úgy, ahogyan azt az Isten művelte. Ó Istenem! mennyi mindenben fogunk mi majd akkor csodálkozni! Mennyi rejtett dolog fog akkor majd megvilágosodni, ha az örök élet nagy kapui tágranyíló szemeink előtt fölnyílnak.

S addig?!...?...?

Addig legyünk megnyugvók az Isten bölcsességében és dicsérjük az Istent a nagy lelkek munkájában, s mennél nagyobbnak látjuk az Isten nagy lelkeinek munkáját, annál mélyebben hajtsuk meg előttük fejeinket.

Ez a mi hódoló kötelességünk Ward Máriával szemben is.

***

Ward Mária életrajzát szépen, igazán és nagy szeretettel *Klug Ignác dr.*, a német katolikusok világhírű írója írta. Neki, valamint *Schöningh Ferdinánd* kiadónak hálás köszönetet mondok azért, hogy a szép életrajzot a magyar közönség is megismerheti.

FORDITÓ.

Ward Mária gyermekkora. A katolikusok üldöztetése.

Mikor Erzsébet angol királynő Earl Huntingdont Yorkshire kormányzójává kinevezte, az új főnök azt a kötelező ígéretet tette, hogy ha szabad keze lesz, a kormányzósága alatt élő katolikusokat a protestáns istentisztelet látogatására fogja kényszeríteni. El is követett 1572-től 1599-ig mindent, ami hatalmában állott, hogy adott szavát beválthassa. 1592-ben maga elé rendelte a katolikus meggyőződéséről ismeretes Wright Róbertet és annak feleségét Mrs. Wright Ploughlandot. A hőslélkű asszony már kisleány korában 14 napi fogságot ült csak azért, mert katolikusnak vallotta magát. Aki az angol protestánsok hitterjesztési rendszerét ismeri, nem fog csodálkozni azon, hogy a kisleány a fogságban nem részesült kivételes bánásmódban, hanem a közönséges tolvajok és csirkefogók társaságában ülte le büntetését. Mindenki elképzelheti azonban azt is, hogy miféle érzelmek járták át az agg házaspár unokájának lelkét, aki akkor nagyszülői házában nevelkedett. Az unokát, aki akkor még csak 7 esztendő volt, Ward Máriának hívták. 1585 január 23-án született atyjának

Old-Mulwithi birtokán. Atyja neve Ward Marmaduke volt, anyját családi nevén Ploughland Orsolyának nevezték. A kis Mária élénk felfogású, melegszívű gyermek volt. Hogy katolikus hittestvérei iránt való részvéte mily mélységes volt, bájosan jellemzi a következő eset. Nagyanyjának mindig nagy gondja volt arra, hogy a Huntingdon fogságában synylődő katolikusok lehetőleg tisztességes ellátásban részesüljenek. A kis Mária egy nap azzal a kéréssel lepte meg a jó nagymamát, engedje meg, hogy maga nevelte tyukjait, kézről etetett kedvenceit a fogoly katolikusoknak ajándékozhasssa.

A jámborlelkű nagyanya akkor is gondos nevelője maradt unokájának, mikor férje halála után a kis Máriával együtt Old-Mulwithbe vonultak vissza. A természeténél fogva szerény, kedves leányka itt serdült viruló hajadonná. Sokat hallott itt ősei példás keresztény életéről. Minél érettebbé lett, a hallottak annál mélyebben vésődtek lelkébe s valami csodálatos ragaszkodássá acélozták az ő katolikus valláshoz való hűségét. Ez az érzésvilág jelölte ki későbbi életirányát. Megismerte dédanyjának Sir William Mallorynak életét és működését, aki végigélte a protestantizmusnak tüzzel-vassal való előretörését. Vele történt, hogy mikor egyik nap kiadták a tiltó rendeletet, hogy a katolikus istentiszteletet mindenütt be kell szüntetni, a félelmet ismerni nem akaró főúr kivont karddal állott a templom ajtaja

elé: Ki az erősebb? Kinek van több joga? A szolgahadnak-e, akik a templom ajtaját bezárni vagy azoknak, akik azt az Isten imádására nyitva tartani akarják? Lelke előtt ott állt édesanyjának két fítestvére: Wright János és Kristóf, akik résztvettek I. Jakabnak, Stuart Mária méltatlan és esztéveszejtett fiának élete ellen szőtt löporösszeesküvésben, aztán fogságba estek és mindkettőt ki is végezték.

Ward Mária a legkisebb porcikájáig katolikusnak érezte magát. Nem is mulasztott el egyetlen alkalmat sem, amikor protestáns rokonaik és ismerőseik látogatóban voltak náluk, hogy katolikus meggyőződéséért sikra ne szálljon. Amellett derült világnézetű, kedves, szelid, mindenki iránt szíves és előzékeny maradt. Mint a nyíló rózsa, testben és lélekben gyönyörűen fejlődő hajadonná vált. Példaszerű szerénysége mindenkit meglepett, kiváló észtehetsége folytán a tudományokban csodálatos előhaladást tanusított, könnyedén kezelte a latin nyelvet és nehézség nélkül olvasta a régi egyházatyák műveit. Napról-napra szebben viruló bájossága nehéz kérdések elé állították. Azonban megtanult önmaga felett uralkodni úgy, hogy ebben a tekintetben is mintaképe lett a vele érintkezőknek. Nő volt, de önállósága bármely férfiúnak is becsületére vált volna. A méltóság szétsugárzott lelkéből. Sokan, akik kicsinyíteni akarták, a kevély Luciferhez hasonlították. Pedig mi sem volt tőle távolabb a kevély-

ségnél. Azonban kemény és törhetetlen volt, akár a gránit és acél minden esetben, ha becsületéről és becsületos jószándékairól volt szó. Ezeket mindig össze tudta egyeztetni annak az Istennek dicsőségével, akinek kezében alázatos eszköz akart maradni élete utolsó lehelletéig.

1597-ben Yorkshireben újra lángralobbant a katolikusok üldözése. Mária szülői, hogy a végeszakadatlan üldözésektől megmeneküljenek, kénytelenek voltak elhagyni ősi fészükét, a fölgyújtott és porig leégett Old-Mulwithet és Northumberlandba költöztek. A rideg éghajlat annyira káros volt a fiatal leány egészségére, hogy szülői kényszerültek őt egyik rokonuknak Mrs. Ardington von Harewellnek gondjaira bízni.

Mrs. Ardington előtt szintén nem volt ismeretlen Huntingdon véreskezű hóhérainak villogó kardja. Szenvedett hite miatt eleget ő is. Mária ekkor készült az első áldozásra. Egy kellemetlen esemény azonban kinosan megzavarta őt a szent cselekmény áhítatában. Egy este titokzatos lovas jelent meg a kastély kapuja előtt. A szolga által arra kérte Máriát, hogy jöjjön ki, mert az édesatyjától hozott levelet csak egyedül neki adhatja át. A lovas átadta a levelet és elvágtatott. A levélben atyja szigorú parancsban meghagyta leányának, hogy a szentáldozáshoz járulni ne merjen. El lehet képzelni a szegény leány kinos zavarát, akinek most Üdvözítője és atyja iránt való

szeretete között kellett választani. Az Üdvözítő szeretete győzött. Később kitűnt, hogy Ward Marmaduke se nem írta, se nem küldte a levelet.

Ward Mária hitvalló rokonai körében.

Később azonban mégis ellentét támadt az atya és leánya közt. Egy kérő, akinek lelkét megigézte a fiatal leány bájossága, megkérte szüleitől annak kezét. A fiatal leány lelkében azonban egy egészen másfajta szeretet lángja égett. Részben a lelki izgalmak, részben a levegőváltás szükségessége, de meg az édesanya azon reménye, hogy idegen környezetben talán a leánya hajlandósága is meg fog változni, arra birták Máriát, hogy 15 éves korában egy előkelő Yorkshirei nemesnek Babthorpenak kastélyába költözzék. Valóban az isteni Gondviselés bölcs intézkedését kell látnunk abban, hogy a fiatal leányt egymásután acéljellemű, hajlíthatlan akaratu emberek környezetébe vezette. Sir Ralph Bapthorpe Stuart Mária királyné ügyének harcosa volt. Felesége, Osgodbyi és Babthorpei Lady Babthorpe, két évet ült a börtönben azért, mert Huntingdonnak félelem nélkül szemébe mondta, hogy katolikus hitétől egy tappendat sem fog tágitani. Mária ebben a környezetben két esztendőn keresztül szíttá magába a mélységesen vallásos családnak hitvalló, ha kell, martir

szellemét. Reggel 6 órakor szentmise volt a házinép számára, amelyen azonban az uraságok is jelen szoktak lenni. 8 órakor volt a második mise, melyet imádkozásnak és elmélkedésnek szenteltek. Két hetenkint valamennyien a szentségekhez járultak. Délután 4 órakor közös vécsernyén vettek részt, azután a breviarium esti részét végezték. Este 9 órakor a ház népével közösen végzett ima zárta be a napot.

A szerzetesi hivatás első jelei.

A fiatal leánynak egyizben kezébe akadt a szentek legendája. Nagy lelkesedéssel merült az olvasásba s ami a fiatalokkal ilyenkor gyakran szokott történni, fogadást tett, hogy az önmegtagadás és hitvallás hőseit lelke egész erejével követni fogja. Ezidőtájt történt, hogy az egyik cselédleány kellemetlen bőrbajt kapott. Mária állandóan ápolta, aminek természetes következménye az lett, hogy a betegséget ő is megkapta. Hogy mily erős volt az akarata, kitűnik abból az elhatározásból, hogy se orvosságot, se csillapítószer nem alkalmazott. A betegség magától elmúlt, azonban a kellemetlen szenvedések ideje alatt kialakult lelkében egy határozott vágy, a rendalapítás vágya. Az első ötletet ehhez a ház egyik öreg női cselédje adta, aki a házi kápolna sekrestyési teendőit végezte. Garrett Margitnak hívták. Mária és 8 éves unokahuga Babthorpe Borbála

gyakran órák hosszat üldögéltek együtt az öreg cseléd szobájában. Egyik se gondolta akkor még, hogy később, hosszú idő multán, milyen közös területen fognak együtt működni.

Házassítási tervek.

A földi szerelem még egyszer próbára akarta tenni állhatatosságát, noha akkor már a túlvilág eszményeihez kötötte le magát. Atyja 20 éves korában Neville Ödönnel, egy minden tekintetben derék, nemes emberrel akarta eljegyeztetni. A házasság nem látszott valami fényesnek. Neville birtokait elkobozták az északiaknak Erzsébet ellen való fölkelése miatt. Őt magát száműzték, 8 gyermeke atyai oltalom és vagyon nélkül maradt. 43 éves volt, mikor Ward Mária kezét megkérte. Vagyonát a jó emberek megbecsülése s egy csomó igénypör alkotta, amelyekkel nagykiterjedésű jószágait és fényes várkastélyait akarta visszavívni. A birtokok ilyenformán földrajzilag Észak-Angliában, a valóságban azonban a szép reménység birodalmában feküdtek. Neville kiváló jellemű ember volt, azonban se jeles egyéni tulajdonságai, se birtokai, se Brancepeth, Raby, Mitleham és Naworth várakra való jogos igényei nem voltak elegendők arra, hogy Ward Mária szívét általuk meghódítsa. Mindkettejükre magasabb hivatás várt. Ward Mária sorsát látni fogjuk. Neville pedig, aki kikoszarztatásában Isten ujját látta, 1606-ban

Rómába ment és a papi pályára lépett. Jezsuita lett s mint ilyent 85 éves korában csikorgó télviz idején, ágyából hurcolták el a börtönbe, ahol 9 hónapig nyomorultan sinylődött, míg a halál meg nem váltotta szenvedéseitől.

Az a visszautasító magatartás, melyet Mária atyjának minden házassági tervével szemben tanúsított, bizonyos feszültséget idézett elő az atya és leánya közt. Ward Marmaduke egyszerre azt a határozott óhaját fejezte ki, hogy leánya kövesse őt Londonba. Ez a löporösszeesküvés napjaiban történt, akkor, amikor Mária anyjának mindkét fitestvére előbb fogságba, azután a vesztőhelyre került. Atyját is börtönbe hurcolták, de néhány nap múlva visszakapta szabadságát. Mária abban reménykedett, hogy Londonban alkalmá lesz régi gyóntatóatyjával, P. Holdby jézustársasági atyával találkozni, akitől azt remélte, hogy helyeselni fogja Neville kikosaraztatását. Ward Marmaduke hasonlóképp ebbe a találkozásba helyezte minden reményét, persze azt várva, hogy P. Holdby egyengetni fogja az édesatya házassági terveit. P. Holdby valóban az apa terveit tartotta helyeseknek. Hosszan beszélgetett a leánnyal s mindenképp arra igyekezett őt rábírni, hogy menjen férjhez és ne lépjen zárdába. Aztán Garden Baldwin londoni házikápolnájában misét mondott. Mise közben egy különös baleset történt vele. Ürfelmutatás után egy véletlen kézmozdulattal feldöntötte a szent vért

tartalmazó kelyhet. Mária ugyanazon időben lelke egész odaadásával azért könyörgött az Úr Jézus Krisztushoz, hogy tegyen valami jelet és mutassa meg akaratát. S az Úr jelet tett. P. Holdby a szentmise után Máriához lépett és kijelentette, hogy soha többé az életben nem próbálja őt szándékaitól eltéríteni, sőt ellenkezőleg minden erejével elő fogja azokat segíteni. Az Úr sugallotta ezt neki? Látta, hogy itt egy sziv az örök Istennek és az ő ügyének szolgálatában az áldozat kelyhévé akar válni?...

A st. omeri kolostorban.

Angliában abban az időben senkise léphetett szerzetházba. Ha valaki a szerzetesi életet választotta, annak előbb a szigetországból a szárazföldre kellett kivándorolnia. Azonban ez is szörnyen nehéz és veszedelmes vállalkozás volt. A katolikusoknak szigorú büntetés terhe alatt megtiltották, hogy gyermekeiket külföldi nevelőintézetekbe küldjék. Kegyetlen büntetésekkel sújtották azt a hajóskapitányt vagy matrózt, aki hajóján asszonyt vagy leányt szállított a szárazföldre. Mária előtt csak egyetlenegy út állt, az, hogy titokban és álnév alatt hagyja el hazáját, hogy aztán valamelyik kolostor kapuján kopogtasson. Hol? Merre? Nem tudta. P. Holdby adott neki egy ajánlólevelet egyik rendtársához, P. Flacke Vilmoshoz, aki Flandriában a st. omeri kolostorban lakott.

Persze mindezt megelőzte az a szörnyű gond, hogy hogyan jut a csatornán keresztül? 1606-ban pünkösd után indult utnak Canterburyből Dowerbe, onnan Calaisba s végül szerencsésen St. Omerbe. Azonban — ahogyan később ő maga elbeszélte, — utazás közben valami sötétség, valami kínzó kétely nehéz árnyéka borongott a lelkén. Nem tudta, mi-féle Rend aijtáján kopogtasson? Ez a sötétség, ez a belső nyugtalanság egész uton át gyötörte.

St. Omerben a Klarisszáknak is volt kolostoruk. Ward Mária valami különösen meglepő összeköttetés folytán ebbe a kolostorba kért ideiglenes bebocsátatást. Nagyon nehezen tudta magát elhatározni. Hitták más kolostorba is: az angol bencésrendi nővérek s a franciák ágostonrendi kolostorába. Mária felülről jövő megvilágosításért könyörgött, azonban csak sötétség vette körül mindenfelől. Pedig az Isten akkor már beleépítette lelke mélyébe a fundamentum köveit anélkül, hogy ő tudott volna róla. Mert: *nincs az Isten országában olyan nagy ember, akinek először nem az alázatosság és önmegtagadás erényeit kellene megtanulnia, ha az Úr örökkévaló, avagy századok életét átfogó tervek megvalósítására hívta. Ez az Isten országának egyik alapvető törvénye.* Az isteni gondviselés rendelkezése az volt, hogy a 21 éves leánynak, mint egyszerű laikus testvérnek St. Omer utcáin kenyeret kellett koldulnia kolostora számára. Kora reggel egy kosárral és egy zsákkal a karján

el kellett indulnia a 10.000 lakosu városka utcáiba, kültelekeire, a veteményes kertekbe, sőt még a környékbeli falvakba is, alázatosan könyörögve a jótévedők adományaiért, hogy a kolostor nővéreinek meglegyen a mindennapi élelmük. A jóságos adakozók s a csufondároskodó szűkmarkuak egymást váltogatták. Gyakran megtörtént, hogyha nagyon messzire eltávozott a kolostorból és senki födele alá nem hívta, ebéd nélkül maradt vagy ha éjjelre is ki kellett maradnia, be kellett érnie a szegény flamand paraszt pajtájával és kenyérkarajával — neki, a nemes angol leánynak, akit bizony más ellátáshoz szoktattak. Öt hónapig birta a kemény nélkülözéseket, aztán belebetegedett. A térdei megdagadtak s a járás kétszeresen keserves lett, ő azonban acélnál keményebb akaratával kényszerítette gyenge testét a szolgálatra. Sokszor éhezett a teste, — ennél azonban sokkal nagyobb kín volt ránézve, hogy éhezett a lelke is és a környezetében nem talált senkit, aki ezt az éhséget csillapítani tudta volna. A noviciusmesternő nem értette meg teljesen, angolul beszélő gyóntatótyját egy francia anyanyelvű ferencrendi váltotta fel, aki csak törte az angol nyelvet. Ehhez járult az a körülmény, hogy a durva szerzetesi csuhában járó finom és előkelő megjelenésű, meglepő szépségű külföldi leány mindenütt feltűnést keltett. Az egyszerű emberek csak úgy szájukra vették, mint az előkelők, — hiszen a

szerzet valamennyi tagját jól ismerték és nem tudták elgondolni, mi lehet az oka annak, hogy előjárói nem találtak neki valami különb foglalkozást.

A szóbeszéd hullámverése eljutott a kolostor falai közé is s lassankint ott is kezdték észrevenni Ward Máriát. Meglepő volt, hogy első gyóntatója, P. Keynes, aki P. Flacke Vilmos nézete ellenére először a Klarisszák kolostorát ajánlotta neki, mint amelyet a Gondviselés jelölt ki számára, most a kolostor elhagyását tanácsolta, mert ez az Isten akarata. Mit tegyen? Mi az Isten akarata? Menjen vagy maradjon? Elhatározta, hogy várni fog. Vár addig, míg az Isten valami különös módon tudtára fogja adni akaratát. Az Isten pedig — s ezt jól eszünkbe kell vésnünk — nem akart egyebet, csak azt, hogy az ő szolgálóleányát a maga akaratáról teljesen lemondó egyéniséggé nevelje s valahogyan olyan önállóságra tanítsa, hogy mindenben az Istentől kérjen tanácsot, mert az ő életének egész tartalmát az Isten fogja kijelölni.

Az angol katolikusok szenvedései. A lőporösszeesküvés.

Mindenki elgondolhatja, hogy Mária lelke ezekben a nehéz időkben gyakran elszállt az ő szerencsétlen hazájába, Angliába s ez annál könnyebben érthető, ha meggondoljuk, hogy a katolikusok ül-

dözése a löporösszeesküvés után kétszeres kegyetlenséggel dühöngött. Az összeesküvés feje az előkelő és gazdag Tatesby Vilmos volt, aki néhány társával arra szövetkezett, hogy hittestvéreit meg fogja szabadítani I. Jakabnak, a lelkiismeretet és a szabad vallásgyakorlatot lábbal tipró zsarnokságától. Erre a célra 20 hordó löport rejtettek a parlament pincéjébe. A borzalmas összeesküvés tervét az egyik résztvevő árulása folytán november 4-én fölfedezték. A király szörnyen megrémült. Az első ijedelem után azonban oly kegyetlenségi hajlam vett rajta erőt, amely teljesen süketté és vakká tette. Garnett jezsuita atyát, aki az egész összeesküvésnek se tudója, se látója nem volt, halálra ítélték és kivégezték. A katolikusok ellen kivételes és rendkívül szigorú törvényeket hoztak. A pénzbüntetések, házkutatások, a legkülönbélebb zaklatások, a számkivetés napirenden voltak. A katolikusoktól a király iránt új hűségesküt követeltek. Aki megtagadta, elvesztette minden vagyonát s életfogytiglan börtönbe került. Mint minden üldözés alkalmával, Angliában is voltak hősök és gyávák, apostolok és hitárulók. Stuart Mária fia szomorú eszköz lett azok kezében, akik az „*egy király, egy parlament, egy egyház*” jelszava alatt Angliát és Skótszágot egy állammá akarták összekovácsolni s amellettt célul tűzték ki, hogy a katholicizmust teljesen kiirtják.

Ward Mária lelkét a st. omeri kolostorban két

dolog foglalkoztatta: *Mit tehetek a lelkemért?* és: *mit tehetek a hazámért?* Sokat imádkozott szent Gergely-hez Angolország megtéréséért és saját hivatásának megismeréséért.

Ekkor történt, hogy 1607-ben szent Gergely napján a kolostorba érkezett a spanyol származású Soto András, az általános vizitátor. Az angol nővérnek szintén személyesen kellett előtte megjelenni. Közvetlenül a fogadalomtétel előtt állt s most alkalma nyilott, hogy hivatása ügyében a vizitátortól is tanácsot kérjen. A vizitátor Mária roppant csodálkozására ezekkel a szavakkal fejezte be beszélgetésüket:

— Gyermekem! a mi Rendünk nem önnek való. Válasszon magának másikat és én a magam részéről mindent elkövetek, hogy terveit megvalósíthassa.

Alig mondta ki e szavakat, midőn az eddigi Klarisszanővér hirtelen úgy érezte, hogy neki az angol nők számára új Rendet kell alapítani.

Gyóntatója és a noviciusmesternő teljes mértékben csatlakoztak a vizitátor véleményéhez. 1607-ben, néhány nappal szent Gergely napja után Ward Mária elhagyta a klarisszák st. omeri kolostorát.

Huszonkét éves korában egyedül állott az idegen város falai közt. Az volt a kérdés, hogy vajjon elegendő-e két kolostor eltartására az a kis város, amely szegényes alamizsnájából egyet is alig tudott eltartani? Mária Blaise Jakab st. omeri püspökhöz

ment tanácsot kérni. Tervei tisztán állottak előtte s úgy érezte, hogy látnoki erővel nézi a ráváró kötelességeket: Gravelin mellett volt egy eladó birtok. A kolostort ott kell megalapítani, az áldásnak onnan kell átsugározni elhagyott hazája, Angolország felé. A püspök megadta az engedélyt. Mária haladék nélkül Brüsszelbe utazott a politikai hatóság jóváhagyásának megnyerésére. Mikor megkapta, a birtokba befizette majdnem minden vagyonát, 10 ezer forintot.

A brabanti udvarnál való látogatás nem volt jelentéktelen dolog egy 22 éves leány részére. Világi öltözetben, mindenkit megigéző szépségével lépett a fejedelmi pár elé. A spanyol németalföld uralkodója: Izabella infansnő, II. Fülöp leánya és annak férje, austriai Albrecht főherceg kegyesen fogadták. Mária tisztán látta a ráváró nehézségeket, amelyekkel meg kell birkóznia. Albrecht a jezsuiták melegszívű barátja volt, Izabella a szentferencrendi Soto András gyónógyermeké. Soto adta Máriának a tanácsot, hogy hagyja el a klarisszák kolostorát. Mária tisztán látta a helyzetet, hogy szent Ferenc rendjétől teljesen függetlenítenie kell magát és teljesen új szabályzatot kell készítenie. Valóban éleslátással bíró diplomatának, amellet teljesen őszintének és igaznak kellett lennie, hogy célját elérhesse. Két év alatt megszerezte a telket, fölépítette a kolostort és templomot, maga köré gyűjtötte az angol származásu apá-

cákat. A vezetés nem a ferencrendieknek, hanem magának a püspöknek kezében volt. Ily óriási munkát csak rendkívüli tehetséggel megáldott, mindegynekfelett erősakaratu nő végezhetett, akinek fejében óriási tervek érlelődtek. A gyenge leánykezek erős szoritással fogták az ekeszarvát, hogy fölszántsa azt az ugart, amelynek magvetésére a Gondviselés őt választotta ki.

**Hűségese szolgálja lesznek az
Istennek, jutalom nélkül is.**

Mi, kicsi utódok hódoló csodálattal hajtjuk meg fejünket Ward Máriának a szentek szárnyán a magasságok felé szárnyaló lelke előtt s kutatva lessük a jeleneteket, amikor a szentleány ajkáról fölcsendül a Magnificat... amikor a kápolna titokzatos csendjében epekedve, suttogón, a dobogó sziv túlárado boldogságában fölujjong az egymást követő sikerek fölötti öröm himnusza. Azonban egy szó kevés, annyit se találunk belőlük életirásaiban. Sőt ellenkezőleg: a vigasztalásnak, a mélyen átértzett áhítatnak, sőt még az Isten szeretésének boldogító érzelmeit se találjuk sehol. Voltak napok, amikor a saját üdvözülése fölött is kétségeskedett. S ilyenkor egy megdöbbenően mély és csodálatos gondolatból meritett erőt, amely aztán egész életén keresztül kísérte: *Hűségese szolgálja lesznek én az isteni fölségnek életem utolsó lehelletéig, még akkor is, ha sohase lenne*

részem üdvözítő látásában. Dolgozni fogok az én Istenem dicsőségéért akkor is, ha a jutalomnak csak egy morzsácskája se üditené fel lelkemet. Mily fölséges, mily csodálatos kép! Mily tisztának, mily magasztosnak kellett lennie annak a léleknek, amely ily alapokra épült s amely előtt semmivé foszlott a dicsőségnek és dicséretnek minden szava.

A kolostor fölépítéséig s az ünnepélyes bevonulás idejéig a testvérekkel együtt St. Omerban egy bérházban lakott. Az átmeneti időben szent Klára rendjének szabályait követték. Lelkében azalatt az új szabályzat tervezete érlelődött. Az életük tele volt nehézségekkel és nélkülözésekkel. Napjában csak egyszer étkeztek, akkor is szegényesen. Ruházatuk durva daróc volt, fekvőhelyük kemény szalmazsák. Éjfélkor felkeltek s elmondták a breviáriumot, egy óra hosszat elmélkedtek, aztán újra pihenésre tértek. Mária később bevallotta, hogy az éhségtől alig aludt napjában két óránál többet. Mily parányiságok, mily elkényeztetett puhányok vagyunk mi ezekhez a hőslelkű nőkhöz képest!

Mária azonban ekkor még mindig nem ért el igazi utjára. A lelkében mélységes isteni békesség pihent — amikor újra hallotta az Örökkévaló hívó szavát. Szent Kereszt feltalálása ünnepe után való napon természetfölötti világosság fényét érezte lelkébe sugározni, amely arról győzte meg, hogy ne szent Klára rendjének szabályait kövesse, hanem

más uton igyekezzék Istennek szolgálni. Valami elbűvölő, isteni érzés volt — irta később — s oly erővel ragadott meg, hogy a magam énje teljesen megsemmisült és én a semmiségbe éreztem magamat visszataszítva. Nem volt egy mozdulatnyi erőm s nem éreztem magamban egyebet, csupán csak azt, amit az Isten művelt bennem. Erőmvesztett tehetetlenséggel néztem végig azt, amit az Isten bennem, általam, esetleg ellenem véghez akar vinni. Szörnyen szenvedtem, mert a rajtam kívül működő erő messze túlhaladta az én erőimet. A klarisszáknál nem maradhatok. Valami mást kell kezdeni. De hát mit? és hogyan? ezt szerettem volna kitalálni. *Csak azt éreztem, hogy amit cselekedni fogok, az az Isten akarata lesz és jó lesz.*

Másnap mindezt elbeszélte gyóntatóatyjának P. Lee Rogernek. A páter bölcs ember volt. Egyelőre nem azonosította magát Mária gondolatvilágával, hanem arra biztatta, hogy figyelje a rend szabályait, amelynek keretében azidőszerint élt.

Mária az apátnőhöz fordult. A bölcs és tapasztalt nő azt az első pillanatra rideg választ adta, hogy túl vagyunk már azokon az időkön, mikor a fiatal leányoknak látomásaik voltak. Azért legjobban teszi, ha kiveri fejéből a képzeletszülte álmokat.

Mária a maga természetes emberi mivolta szerint szintén nem tudott tűz és láng lenni a maga látomása vagy képzelődései érdekében. Az utolsó

két esztendő erőfeszítései annyira kimerítették testét és lelkét, hogy kicsinek és gyengének érezte magát egy teljesen új és soha nem látott munkakör betöltésére. Már az a gondolat is, hogy a csendes és békés kolostor nyugalmanak bucsut kell mondania, könnyekre fakasztotta. Egyelőre maradt, — 6—7 hónapig vajudott lelkében az Urnak titokzatos, de ezidőszerint átláthatlan, hívó szózata.

A szózat, hogy mennie kell, napról-napra erősebben visszhangzott lelkében. Hovatovább belső szemrehányásokat is érzett. P. Lee hallgatott és várt a döntéssel. Jónak látta beérni Gamalielnek, a főpapi tanács tagjának bölcseségével. Ezt felelte neki: Elnyerheti a mennyországot akkor is, ha megy, akkor is, ha marad. Ez volt az egész. Mária lelke kinos szorongást érzett, mikor az emberek könnyen várható ítéletére gondolt. Mert hiszen ő se dughatta be a fülét azoknak a kósza híreknek hallatára, amelyek az ő kilépésével foglalkoztak. A szüklátóköri flandriai nyárspolgárok kicsiny világában szájról-szájra jártak a megjegyzések: Nagyralátó! Gögös! Istentől elhagyott, aki bizonyosan valahol az utcán végzi majd az életét, stb. stb.

Mária mindezekkel tisztában volt, azonban az Ur szava oly erővel visszhangzott lelkében, hogy 1609 virágvasárnapján letette az örök szüzességi fogadalmat és elhagyta a kolostort.

Új utakon.

És most újra ott állt St. Omer utcáin, egyedül, anyagi eszközök nélkül, a gyanakvó emberek szemének rálövellő tüzében.

Világi ruhát viselt. Az egykori apácát mindenki ismerte. Otthagyta az apácaruhát! Az álomlátó! a képzelődő! a hamis próféta! — sziszegték előtte is, mögötte is. Határtalan nyugalma azonban megővta az apály és dagály veszedelmétől, akár dicsérték, akár gyalázták, akár elismerték lelke jótulajdonságait, akár kígyót-békát kiáltottak rá, nem ért fel hozzá — írja barátnője és életírója. Ez a csodálatos nyugalom, amely később a legnehezebb életkörülmények közt se hagyta el, fényes bizonyysága lelke nagyszerű egyensúlyának. Isteni biztosítás volt-e számára, vagy minden kincsnél drágább gyümölcse az Istentől vál-lára rakott keresztnek? — ki tudná megmondani?

Az emberek lelkének szörnyű nagy gondot okozott Mária kilépése. Mindenki hivatottnak érezte magát, hogy tanácsot adjon neki. Ajánlották a bencés rendi, aztán a Karmelita nővéreket. Azonban egyik tanácsban se ismert rá az Isten szavára. Nem a jóságos édesatyai és nem az isteni hang volt az. Minél tovább tépelődött, mennél többet imádkozott, annál erősebben hangzott lelkében a szó: *Anglia! Anglia!* Elhagyott hazája s annak vallási nyomorgattatása ellenállhatlan erővel ragadták magukkal.

Ujra föltárta lelkét P. Lee előtt s egyszersmind letette kezébe az engedelmességi fogadalmat. Fogadalmat tett arra nézve is, hogy Angliában fog hittestvérei érdekében dolgozni.

Haza, Angolországba!

Utrakelt. Pedig de nagy bátorság kellett ehhez! 24 éves volt. Más lányok rózsás álmokat szövögetnek, mögötte már súlyos élettapasztalatok állottak s a lelkében nagy és messzemenő tervek rajzottak.

Gyermekkorának bájos emlékei, melyeket oly jól esett viszontlátni, nem tudták visszahódítani az ő lánggal lobogó lelkét. London börtönei a löporösszeesküvés óta tele voltak katolikusokkal. Sajnos, a házak is tele voltak hittagadókkal. A papok csak álruhában mehettek a börtönökbe, a híveknek és megtántorodottnak házaiba. Senki se tudta, hogy melyik sarokról leselkedik a kémek árgus tekintete. London! ez volt Ward Mária munkaterülete. A város legelőkelőbb negyedében, a gazdagok és előkelők lakóhelyén választott magának lakást. Ruházata semmiben sem különbözött az előkelő angol hölgyek ruházatától. Hogy aztán a drága és finom ruha alatt a vezeklők szőrcsuháját viselte, arról nem tudott senki.

Ha azonban sikerült belépni akár a szalonok ajtaján, akár a nyomor tanyájába, a nemes leányok egyszerű köntését öltötte magára, de ha a cél úgy kívánta, kész volt akár szolgálóleánynak beállni s a

legdurvább munkával is foglalkozni. A lelkeken akart segíteni s az Isten megáldotta törekvéseit, amelyeket imádsággal, böjtöléssel s az önsanyargatás legkülönbözőbb módjaival igyekezett hathatósabbá tenni. Térítgette a bűnösöket, visszarántotta az örvény széléről a veszélyben levőket, visszavezette atyáik hitéhez a hittagadókat és sokakat rábirt, hogy kolostorba lépjenek. Az emberek azt mondták, hogy titkos varázserő van benne, hogy arra tudja magával ragadni az embereket, amerre neki tetszik, amerre a jog és igazság szerint menniök kell. Előkelő megjelenése, egyéniségének lenyűgöző varázsa, szépsége és bátorsága megnyitottak előtte oly ajtókat is, amelyek az ő katolikus segítőtársai előtt egyébként zárva maradtak volna.

Egy reggel, elmélkedés után — amely éppen séggel nem tudta a lelkét kielégíteni, — elragadtatásba jutott és látomása volt. A látomás azt adta tudtára, hogy ne csatlakozzék se szent Benedeknek és testvérének, Skolasztikának, se szent Klárának rendjéhez. Szintígy nem lehet tagja szent Terézia rendjének, az ujjaszervezett Karmelitáknak sem.

A lelke ekkor úgy ujjongott, mintha egy felcséges harangzúgás zengett volna benne, amely folyton ezt a szót ismételte: *Gloria! ... Gloria! ... Gloria!* Hogy miben áll a dicsőség, hogy mi lesz az az új dolog, amelyet az Ur általa akar megvalósítani, azt azon a boldogságos reggelen dehogyan tudta volna

fölsíerni. Az Ur csak lassan, fokról-fokra akarta föllebenteni a fátyolt lelki szemei elől — s mi látni fogjuk, hogy annak a fátyolnak föllebentése mily áldozatokba került. Egy pillanatra ragyogó fény és zengő harmonia vette körül s nem tudott egyebet tenni, csak annyit, hogy egész lényét, akaratának minden mozdulását föltétel nélkül az Ur rendelkezésére bocsátotta.

Az „angolkisasszonyok“.

Mikor P. Lee beleegyezésével Angliába ment, úgy állapodtak meg, hogy ott tartózkodása csak meghatározott, rövidre szabott ideig fog tartani. A határidő letelte után visszatért St. Omerbe. De ekkor már nem egyedül lépett Flandria földjére. Őt, magakoru leány jött vele, névszerint: Poyntz Mária, Wigmore Winefrid, Browne Janka, Rookwoode Zsuzsanna és Smith Katalin. Röviddel utóbb hozzájuk csatlakoztak még Babthorpe Borbála, aki egykor Máriával együtt hallgatta az öreg Margit kolostori történeteit és végül Mária édes testvére: Ward Borbála. Valamennyit részben rokonság, részben barátság kötelékei fűzték Máriához. Legbensőbbén Wigmore Winefridhez vonzódott, aki később életírója is lett. A bátor leányoknak titokban kellett a tengeri utat megtenniök s hogy föl ne fedezzék őket, bizonyára külön-külön hajón keltek át a tengeren. Mikor mind a nyolcan St. Omerban voltak,

Mária házat vásárolt. Itt éltek az „angolkisasszonyok“, ahogyan a nép őket nevezte. Klauzurájuk nem volt. Napjaik zajtalan, komoly munkában, önsanyargatás és imádság közt folytak le. Szalmazsákon aludtak, egyszer étkeztek napjában, a st. omeri jézustársasági kollegium atyáinak lelki vezetése alatt állottak s minden gondjukat saját lelkük tökéletesítésére s embertársaik üdvösségének előmozdítására szentelték.

A főkérdés az volt, hogy milyen legyen szervezetük külső formája. Azzal tisztában voltak, hogy csupán lelkesedéssel lehetetlen lesz rendjüket összetartani. A lelküket éltető belső erőnek valamiféle formában kell kikristályosodnia s erre annál inkább szükség volt, mert hovatovább számbelileg is gyarapodtak. Az emberek akár az utcán, akár magánházakban vagy a templomban látták őket, lelki épüléssel néztek rájuk. Hiszen St. Omer népe eddig is eleget foglalkozott Mária személyével. Évekkel ezelőtt jött ide Angliából, mint a Klarisszák kolostorának szegény kolduló testvére járta St. Omer utcáit. Eszükbe jutottak azok a csufondároskodó megjegyzések, amelyekkel a zárdából „megszökött“ nővért illették . . . Aztán eltűnt szemeik elől . . . Visszament Angliába s most ismét itt van közöttük két fiatal előkelő, angolországi hölgygel. Flandria leányai szívesen keresték társaságukat s szívesen vállalták őket vezetőiknek. Egészen különös s az

akkori világban teljesen szokatlan munkával, neveléssel foglalkoztak. Mindenki figyelte őket: jót tesz-e vagy rosszat, nem lehet-e a viselkedésükbe valami gyanusat belemagyarázni? Akármilyen módon, de valamiféle rendi szabályzatot kellett összeállítani. A tanácsadók most sem hiányoztak. Egész sereg rendi szabályzatot küldtek nekik tanulmányozás végett. Ő azonban egyiket se tette a magáévá. Londonban megtanulta, hogy számukra csak a legmesszebbremenő mozgási szabadság lehet megfelelő. A többi rendeknél érvényben levő klauzura egyáltalán nem felelhet meg az ő hivatásuknak. Éles szemei meglátták a különbséget a nyíl gyorsaságával minden veszedelmeztetett helyen ott termő jezsuita rend könnyű lovassága s a régi rendek között, amelyek a kolostor várszerű falaitól körülövezetten, féltékenyen őrizték a maguk szent csendjét.

A jezsuiták azonban férfiak voltak. Szabad-e fiatal leányokat a klauzura szent védelme helyett a világ forgatagába sodortatni? Szabad-e megtenni ezt akkor, amikor a tridenti zsinat éppen a reformáció által okozott rombolásra való tekintettel éppen a női szerzetek klauzuráját kétszeresen megszigorította. Mária a leghatározottabban elhárította magától az eléje terjesztett rendszabályokat s ez sokakban élénk visszatetszést keltett. Gőgösnek, férfimajmolónak, csökönyösnek nevezték. Ő azonban nyugodt maradt s amellet vidám és megingathatlan. Lélekben persze

ő is sokat könyörgött az Úrhoz világosságért. S az Isten megpróbáltatást küldött rája. 1611-ben St. Omerben kanyarójárvány volt s bizony az angolkisasszonyokat sem kímélte. Mária ápolta testvéreit, miközben ő is megbetegedett. A betegség annyira erőt vett rajta, hogy el kellett látni a haldoklók szentségeivel. Nyugodtan várta az Isten végzését s az Isten visszaadta egészségét. A betegszobában mélységes béke csendje honolt. Társnői bucsutjártak meggyógyulásáért és buzgón, imádkoztak érte. A beteg egyszerre hangokat hallott: *A Jézus társasága szabályait fogadd el.* Ugyanabban a pillanatban félreérthetetlen bizonyossággal ezt a sugallatot is hallotta: *A főnök (a jezsuitáké) sohse fog beleegyezni. Eredj hozzá!* Ettől a pillanattól kezdve minden tisztán állott előtte.

Azonban az a tisztánlátás nem a felhőtlen égenderűje volt. *A főnök sohse fog beleegyezni.* Ez a figyelmeztetés nagyon fontosnak látszott előtte. Loyolai szent Ignác különösen az élete végén idegenkedett a nők lelkiigazgatásától. Ha azokra a nehézségekre gondolt, amelyeket a nők lelkigondozása körül tapasztalt, egyáltalán nem érzett kedvet arra, hogy rendje vállaira új terheket rójjon. A jézustársasági főnökök egyáltalán idegenkedtek attól a gondolattól, hogy az ő rendjüknek női hajtása is legyen. Assisi szent Ferencnek volt egy magához hasonló, nagyszellemű rendalapítónője szent Klára személyében.

Szalézi szent Ferencsel szent Chantal Franciska működött együtt a rendalapításban. Loyolai szent Ignác se nem keresett, se nem talált magához hasonló női rendalapítót. Ward Mária föllépésének idején annyi gondja volt a saját Rendjével, hogy se a gondját, se a felelősségét nem akarta vállalni annak, hogy a jézustársasági atyák mellett jézustársasági nőkkel is vesződjék. Azonban az Isten gondolatai végtelenül gazdagok s ha az Úr méltónak talál valakit az emberek közül valamely hivatásra, azt bizonyára képessé is teszi a magvetésre.

Ward Mária lelkében a nők lelki gondozása először a megváltozott viszonyok hatása alatt merült föl. Mint minden új dolognak a világon, az ő kezdeményezésének is szörnyű nehézségek álltak az útjában. Hiszen éppen abban áll az ő nagysága, hogy olyan utra lépett, amelynek végső célját emberi szemekkel lehetetlen volt meglátni: egy olyan női szerzet, amely kifogástalan legyen az Egyház szempontjából és mégis szabadon működjék, hogy megtalálja az utat a modern női lélekhez s a modern női lélek megtalálja az utat öhozzá.

Az az út tövisekkel volt kirakva. Akiknek előadta terveit, hogy a jezsuita rend szabályai szerint akar működni leghatározottabban ellenszegültek, elsősorban maguk a jezsuiták. P. Lee, Mária gyónatóatyja, akinek engedelmességet fogadott, mindenképen igyekezett lebeszélni. Ujra ajánlották neki az

olasz és francia szerzetesnők szabályzatát, azonban Mária úgy látta, hogy ami mindenkép alkalmas a román államokban, nem felel meg a vallásháború által fenekestől felforgatott angol viszonyoknak. Egyedül a st. omeri püspök helyeselte terveit. A kanyaróbetegség s a vele együttjáró nagyfoku elgyengülés annyira elerőtlenítették, hogy új főnöknőt kellett választaniok. A vezetés egyéb gondjait is külön-külön személyekre bízta, míg a többi testvér teljes erővel a tanítás munkáját vállalta, írni, olvasni, számolni tanított, a nagyobb növendékeket nyelvekre, irodalmi ismeretekre oktatta, amellet zenét és kézimunkát tanítottak. A legfontosabb természetesen az volt, hogy a növendékek lelkében a vallásos szellemet erősítsék meg.

Különös gondjuk volt a betegápoló testvérek kiképzésére. Így alakultak ki az új szervezet első és alapvető vonásai.

Az irgalmas szamaritánusok.

Ward Máriának 1609—1614 körül valószínűleg családi ügyekben ismételten Angliába kellett utaznia. Valószínűleg 1611-ben alapította Angliában az első fiók-intézetet Spitalfieldben, Londonnak akkor még külvárosában. Ezidőtájt újra megbetegedett kanyaróban s újra fel kellett vennie a haldoklók szentségeit. Ennek a második betegségnek keserves követ-

kezményeit egész életén keresztül sinylette. Ezt tetézte az a lelki fájdalom, hogy gyóntatóatyja, P. Lee Roger, annyira elbetegesedett, hogy el kellett hagynia St. Omert s vissza kellett térnie Angolországba. Ha arról volt szó, hogy az angolkisasszonyok a jézustársasága szabályait vegyék át, P. Lee mindig a legnagyobb óvatossággal és tartózkodással viselkedett, azonban minden erejével azon volt, hogy az ifju hölgyek lelkét a jezsuita rend szabályainak szellemével, főleg apostoli lendülettel töltsse meg. Mikor a jó Páter a nővérekhez bucsuzószavait intézte, Mária épen Angliában tartózkodott. Összetartásra és állhatatosságra buzdította őket. S bizony épen akkor sok ok volt erre. Ugyanis Angliából új rágalmak keltek szárnyra az angolkisasszonyok ellen. Kószáló apácáknak nevezték őket, akik nem akarnak semmiféle tekintélyt ismerni s elhalásszák más szerzetek elől a jelölteket. De ha Anglia akkori asszonyaira gondolunk s elgondoljuk, hogy a spítalföldi vagy bárhol működő angolkisasszonyok miféle mostoha körülmények közt s mégis mekkora eredménnyel teljesítették kötelességeiket, elképzeltethjük, hogy a katolicizmus ellenségei mekkora gyűlölettel fenekedtek ellenük. Hogy a minden oldalról leselkedő kémektől megmenekedjenek, folyton lakást kellett változtatniok. Titokban támogatták a misszionáriusok munkáját, látogatták a papokkal és hitvalló világiakkal megrakott börtönöket, gondoskodtak a foglyok szent-

ségekkel való ellátásáról, szóval minden rendelkezésükre álló eszközzel vigasztalni, segíteni, erősíteni igyekeztek őket. Nem egy papot rejtegettek, hogy a halálveszedelemtől megmentsék. Nem egy börtön ajtaja, amely egyébként zárva volt, fölnyilott a bátorlelkű hölgyek előtt, hiszen az embereknek fogalmuk se volt arról, hogy a világi ruha kinek a személyét takarja. Rookwood Zsuzsanna nem egyszer került életveszedelembé, ötször ült börtönt hite miatt — egy alkalommal oly szörnyű fészekben, hogy csak bottal tudta magától elverni az éhes patkányok és egerek támadását.

Az igazi nagy lélek.

Amig Mária távol volt, a st. omeri házban újabb kellemetlenségek ütötték fel fejüket. Judáslélek támadt közöttük, mert hát az Isten tiszta buzája közé a sátán is el szokta vetni a maga konkolyát. Ez a judáslélek később nagy kellemetlenségeknek lett okozója. Mária megtámadt egészsége folytán pillanatnyilag képtelen volt Flandriába visszatérni. Mindenki azt hitte, hogy szülőföldjén könnyebben ki tudja heverni a betegség következményeit. Sajnos, ez a reménység hiábavalónak bizonyult, mert megfogyatkozott erőkkkel kellett St. Omerbe visszatérnie. Azonban a végtelen nagyságu Isten akaratába beleforrott a lelke. Csodálatos békének örvendett. Fényes

tanuságai ennek azok a gyönyörű mondások, amelyeket hívei abból az időből jegyeztek fel:

— Minden áldozatra kész vagyok, bármibe kerüljön is, hogy egy futó hangulat vagy bármiféle más körülmény belső meggyőződésemből vagy külső összeszedettségemből kikökkenteni ne tudjon, mert a lélek szabadsága és a szív nyugalma föltétlenül szükséges ahhoz, hogy az ember lelkileg előrehaladhasson s másokkal megfelelőleg érintkezni tudjon.

— Most látom, hogy a szenvedésektől való félelem mennyi bajnak lehet okozója. Mostantól fogva fölteszem magamban, hogy az életemben előforduló minden kellemetlenséget a bűneim elégtételéül tudom be, a szenvedéseket önként vállalt tulajdonomnak és tökéletesedésem eszközének tekintem.

— Kerülni fogok minden dicséretet és emellett mégis arra törekszem, hogy viselkedésem mindenkre nézve kellemes legyen.

— Törekszem arra, hogy napról-napra tökéletesebb legyek, hogy minden cselekvésem magasztos végcélomnak, Istennek dicsőségére szolgáljon.

— Ha lelkiatyám távol van s én valamit közölni szeretnék vele, előbb az én mindenütt jelenvaló Istenemmel tartok tanácsot.

— Szenvedélyeimet elsősorban önsanyargatással igyekszem legyőzni.

— Az emberektől való félelem sohse akadályoz

meg és sohse tántorit el attól, amivel az Isten nagyobb dicsőségét mozdíthatom elő.

— Követni fogom szent Ignác tanácsát, amelyhez ő mindig hűségesen ragaszkodott: *Mindig az Isten jelenlétében járni!*

— *Isten dicsősége!* folyton-folyvást: az Isten dicsősége! — ez a vezérgondolat hatalmas erővel és csodásan édes zengéssel, a túlvilági hangok melodiáival járta keresztül-kasul Ward Mária erős lelkét.

Küzdelem a jóváhagyásért.

Azonban egy nagy dolog mindennél nagyobb gondot okozott neki: Róma jóváhagyását igyekezett megnyerni Rendje és annak céljai számára. Jól tudta, hogy a legfőbb egyházi hatóság jóváhagyása nélkül az elültetett csemete sohasem erősödhet életképes, gyümölcsöthozó fává.

Mr. Sackville Tamás, a Dorsei grófi család tagja vállalkozott arra, hogy az angolkisasszonyok kérelmét V. Pál pápa elé juttatja. A kérvény nem tesz említést Loyolai szt. Ignác szabályzatáról, azonban a Jézus társasága szellemét nem volt nehéz belőle kiismerni. 1616 április 10-én Lancelotti bíboros által aláírt levélben megkapták a pápa válaszát; Az angolkisasszonyok a st. omeri püspök védelmére és gondjaira bíztnak, a bíboros abbeli reményének adott kifejezést, hogy a Rendnek az apostoli Szent-

szék által való megerősítése később fog bekövetkezni. Ó mennyi gondnak, mennyi aggodalomnak sulya nehezedett ezekből a szavakból a lelkekre. És mégis milyen jó volt, hogy a Rend tagjai nem láthattak a jövőbe.

Mária egészsége abban az időben annyira gyenge volt, hogy az orvosok életéért aggódtak. Mintha lassu sorvadás jelei látszottak volna rajta. Orvosai tanácsára sürgősen a lüttichi tartományban fekvő spaai fürdőbe kellett mennie. 1616 nyarán utazott oda. S ezt annál szívesebben tette, mert akkor már tervbe vette a lüttichi társház alapítását. Terve 1617-ben éppen egy évvel a 30 éves háboru kitörése előtt sikerre is vezetett.

Ugyanazon évben, noha egészségi állapota minden kiméletet javasolt, fontos ügyek elintézésére újra Angliába kellett utaznia. Lakása csakhamar fáradhatlan tevékenységnek, az üldözötteknek és gyanúsítottaknak központjává vált. Abbot, canterburyi protestáns érsek figyelni kezdte és mindent elkövetett, hogy körmei közé kaphassa. Visszatért St. Omerbe, nem ugyan a nagyhatalmu ellenségtől való félelemből, hanem mert St. Omerben a testvérek közt bizonyos nyugtalanság az ő személyes jelenlétét tette szükségessé. Egy pap, akinek szava bizonyos körökben súllyal birt, ezeket mondotta: *A lelkesedés elszáll s az egészből nem marad semmi, hiszen csak asszonyi munka.*

Kis dolgok elvégzése nagy dolog.

A testvérek összeijedtek, mint a galambsereg, ha a levegőből a héjja vésztojásló vijjogását hallják. Mária azonban egy, illetve három nagyszerű beszédet intézett testvéreihez. Ezek a beszédek megérdemlik, hogy örökre fönnmaradjanak, annál is inkább, mert nemcsak Mária egyéni jellemét tükrözik vissza, hanem mert egyébként is maradandó értékük van.

— A lelkesedés — mondá — nemcsak a sziv érzéseiben nyilvánul, hanem főleg annak akarásában, hogy a jót cselekedesszük s ezt a jót a nők csakúgy képesek véghezvinni, mint a férfiak. A férfiak és nők közt nincs olyan különbség, hogy az utóbbiak képtelenek volnának akkora dolgok elvégzésére, mint a férfiak, ahogyan ezt sok szent nő példájából is láthatjuk. S én hiszek az Istenben, hogy a jövő be fogja igazolni, hogy a nők mily nagy dolgok végbevételére képesek. Sokan semmibe sem veszik a közönséges kis dolgok elvégzését. Minálunk egészen másként van: becsületesen, jól elvégezni a kis dolgokat, a hivatalhoz vagy álláshoz kapcsolódó apró kötelességeket, bármifélek legyenek is azok, ez a mi feladatunk és a mi lelkesedésünk Isten segítségével ezt fogja szolgálni. A férjes asszony alá van vetve férje akarátának. Férfiak igazgatják az Anyaszentegyházat, a nőknek nincs joguk se szentségeket kiszolgáltatni, se a templomokban prédikálni. Dehát

miért is szorulunk mi nők minden dologban annyira háttérbe a többi teremtmények mögé, hogy az emberek azt mondhatják: *Hiszen ezek csak asszonyok!*? Ha az Uristen azt akarta volna, hogy minden igazságot csak a férfiak érthessenek meg és mi nők csak azon a területen vihecssünk véghez nagy dolgokat, ahol a magunk tökéletesedéséről van szó s a férfiak nem is volnának kötelesek a mi szavainknak hitelt adni, akkor mi valóban semmire se volnánk valók s a férfiak bizvást ránkmondhatnák: *Hiszen ezek csak asszonyok!* . . . Az emberek különbözőképen néznek benneteket. Egyesek csak az újítót látják benneteket, akik egy eddig soha nem látott pályán működtök és csodálkozva kérdik: Mit akartok? mi lesz ebből? Vannak akik azt gondolják, hogy hamis utra tévedtünk, vagy hogy egyes dolgokban messze hátramaradunk a terveink mögött. Mások csak a nőt látják bennünk és bizonyos féltékenységgel abban reménykednek, a lelkesedésünk a levegőbe száll. Mások ismét azt gondolják, hogy az egész világot megtérítjük. Tehát, hogy valahogyan kétségbe ne essetek, arra kérlek benneteket: Szeressétek az igazságot, mert különben sohse lesz semmiféle értéketek. Gondoljatok Arra, aki minden cselekedetünknek végcélja s akkor meglátjátok a nagy békességet, akkor minden könnyű és minden keresztülvihető lesz.

Amikor a kedélyek lecsillapultak, a még min-

dig gyengélkedő Mária, dolgai elintézése végett Lüttichbe ment. Az új rendházat, az ujoncok épületét kellett berendezni. Nem engedett magának egy percnyi nyugalmat, törte gyenge testét a munka igájában s valóra akarta váltani mindazt, amit a testvéreknek szóval mondott.

Az oroszlánok barlangjában.

Az erős akaratú leány 1618-ban újra Angolországba ment. Éppen jókor. A katolikusok ellen egy újabb, hevesebb üldözés szenvedése kezdődött. Az angolkisasszonyok kis csapata ez időben Hungerford házában lakott, körülvéve a kémek és poroszlók rajától. Főleg Abbot György, canterbury-i érsek leste figyelemmel minden megmozdulásukat. Mária nem ismerte a félelmet, azonban az okosság szavának engedett, mikor Tírel álnév alatt folytatta buzgólkodását. És ha, mint a többi angol hölgyek, ő is a legujabb és a legfantasztikusabb divat szerint öltözködött, ez mind csak a magasztos célok elérése érdekében történt.

Hogy mennyire nem ismerte a félelmet, mutatja a következő epizód. A canterbury-i érsekről tudta, hogy minden eszközt fölhasznál arra, hogy őt a börtönbe juttassa. S a gyenge leány férfiakat megszegyenítő bátorsággal egyik nap arra vállalkozott, hogy bemegy az oroszlán barlangjába. Mi leg-

feljebb csak sejthetjük, hogy mik lehettek vakmerő elhatározásának rugói. Talán azt gondolta, hogy szavaival az előítéleteiben elvakult ellenséget más gondolatokra bírja. Vagy arra gondolt, hogy egy gentleman, ha mégannyira ellenség is, tekintettel lesz a testileg szenvedő hölgy egészségi állapotára. Nem tudunk semmit, csak annyit, hogy a nagy lépésre vállalkozott. Sajnos! vagy talán a látogató szerencséje volt, hogy Abbot érsek nem volt otthon. Hogy azonban értesüljön arról, hogy Mária farkaszemet akart vele nézni, egy gyémánttal belekarcolta nevét az ablakba. A gyűlölettől égő érsek szinte magánkívül volt dühében, amikor a furcsa névjegyet meglátta.

Hungerford háza békés, öreg ház volt, de védelmet alig nyújtott az angolkisasszonyok számára. Az üldözések hovatovább nyilvánvalóvá tették, hogy az ott tartózkodás teljességgel lehetetlen. Egy jó-akarójuk, valószínűleg Morus Tamásnak, az egykori vértanunak unokája idejében értesítette őket a fenyegető veszedelemről. Knightbridgebe, egy meglehetősen hirhedt városrészbe költöztek, ahol egy jólelkű protestans ember a kertjében levő lakást bocsátotta rendelkezésükre. A kémek azonban ide is utánuk tolakodtak s Ward Máriának nem egyszer kellett eltűrni a házkutatás kellemetlenségét. Ez azonban nem törte meg bátorságát. Előkelő világi dámának öltözve, sikerült kieszközölnie, hogy fényes kísére-

tével együtt bejuthassan a wisbeach-castlei börtönbe, ahol az üldözés áldozatai, köztük több jezsuita páter bilincsekbe verve sinylődtek. A rágalom ebből a fényes megjelenésből később különböző vádakot kovácsolt. Sajnos, hogy az angol katolikusok még azokban a keserves időkben sem voltak egységesek s egynémely papok irigysége, amely annyi bajt csinált már ezen a világon, itt is gyászos szerephez jutott. Ennyi kellemetlenség közt öröme is volt Máriának. Hosszas fáradozás után sikerült egy hitehagyott katolikus papot a régi hitre visszatéríteni.

Börtönben.

Elhatározta, hogy egyidőre visszatér St. Omerbe. A tengeren azonban nagy baj érte. Ellenkező irányu viharok visszasodorták hajójukat az angol partok felé s mikor kénytelen-kelletlen a hazai partra lépett, szinte beleszaladt a poroszlók kezeibe. Bilincsbe verték s mint foglyot a guildhalli törvényszék elé hurcolták.

A lelke ujjongott, hiszen a mártyrhalál régóta a legtitkosabb vágya volt. Kezében a rózsafüzérrel, ruháján (talán) egy Mária-képpel, fölemelt fővel jelent meg bírái előtt. Mikor az egyik bíró ezt látta, förtelmes káromkodásban tört ki. Mária oly erélyes szavakkal utasította vissza a „haszontalan gazfickót“, hogy sorsa abban a percben meg is pecsété-

lődött. Elítélték és börtönbe hurcolták, — valószínűleg a westminsteri gatehauseba. Amíg a börtönig ért, fennszóval a loretoi litániát imádkozta, a börtön ajtajánál letérdelt s az örök szemeláttára megcsókolta a küszöböt és hálát rebegett az Istennek, aki megengedte, hogy az Ő nevéért gyalázatot szenvedhessen. Nem tudjuk, hogy meddig volt a börtön lakója, annyi azonban bizonyos, hogy kivégezni nem merték. Lehet, hogy a halálos ítéletet sem mondták ki (egyik életirója tagadja). Pénz és a jóbarátok sokat tehettek hittestvéreikért azokban a nehéz időkben. S ha Ward Mária a börtönben nem utasította el az ilyen segítséget, az bizonyára azért történt, mert még nagy és meg nem oldott feladatok elvégzésére érezte magát hivatottnak. Valószínű, hogy nagyobb összegű váltságdíj ellenében kapta vissza szabadságát. A vértanuk koronáját még nem kovácsolták ki számára. Helyette töviskoszoru lebeggett a feje fölött, amely láthatatlanul élete fogytáig való vértanúságot jelentett a hős leány számára.

Belső nyavalyák.

Alig tért vissza Angliából Flandriába, már érezte is ezeket a töviseket. A lüttichi angolkisasszonyok között szakadás készült, amelyet egy Praxedis nevű laikus testvér támasztott. Valami másfajta regulát szeretett volna, amelynek megvalósítására

— amint mondotta — látomásai tették hivatottá. Már előzőleg más rendekkel is összeköttetésben volt, tanulmányozta azokat s a testvérek közt már több hive is akadt. Ez a körülmény nagyon kellemetlenül keresztezte Mária terveit, azonban lelki nagyságának fényes bizonyítéka az, hogy eddigi egész munkáját s ezzel kapcsolatban a maga életét is tiszta áldozatul az Úr rendelkezésére bocsátotta. S az Úr ítél: Praxedis rövid betegség után meghalt. Halála annyira megrendítette a hozzája csatlakozott fiatal testvéreket, hogy valamennyien visszatértek Máriához.

Alig hantolták be a sirját, amikor egy másik lépett a nyomába: Allcock Margit. Ez a nő féltékenységből lett Ward Mária ellensége. Valóságos rágalomhadjáratot indított egykori barátnője ellen, aminek természetes következménye az lett, hogy kizárták az angolkisasszonyok intézetéből.

Tíz esztendőn keresztül dolgozott Mária emberfeletti erővel nagy művének létrehozásán s most ily hitványságok leküzdésére kellett drága idejét elpocsékolnia. Azonban ennek is megvolt a maga jó oldala: még jobban belenevelte lelkébe azt a vezérgondolatot, hogy ne az emberekre s az emberi erőkre bizza magát. Az Isten iskolájában megtanulhatta azt, hogy élete művének csak egyetlen célja lehet: az *Isten dicsősége*.

Az 1619-iki esztendőt teljesen intézete belső

megerősítésére szentelte. A két következő évre esett a kölni és trieri házak alapítása. Ebben az időben ismerte meg Németalföld apostoli nunciusát, Monsignore Albergatit. Eközben érlelődött meg lelkében az új s abban az időben szinte hallatlanul merész terv, hogy intézetének megerősítését ne a nuncius által közvetített levélben kérje, hanem személyesen utazzék Rómába s ott magánál V. Pál pápánál kérje ebben az ügyben személyes kihallgatását.

Utazás Rómába.

Flandriából gyalog menni Rómába egy nőnek — még hozzá a 30 éves háboru kitörésének idején, oly hallatlan vállalkozás volt, hogy arra csak egy Ward Máriának acélnál keményebb akaratereje s akadályt ismerni nem tudó energiája mert vállalkozni.

1621-ben meghalt V. Pál pápa. A trónon XV. Gergely követte. V. Pál pápa követe, a szentség hírében álló P. Domonkos karmelita atya akkor még Németalföldön tartózkodott. Onnan Lotharingia, Flandria és Franciaország után Trierbe, majd Kölnbe érkezett. Az emberek seregestől keresték föl s közöttük volt Mária is. Nem bizonyos, de valószínű, hogy a pápa követe maga is serkentette Máriát a római utra. Annyit azonban tudunk, hogy 1621 október 21-én elindult a zavart viszonyok folytán kétszere-sen veszedelmes utra. Vele utazott titkára, Wigmore

Winefrid, testvére Borbála, Poyntz Mária és Howe Margit. Kivülük még egy pap, Lee Henrik, Lee Roger unokaöccse és egy nemeslelkű férfit, Wrihl Róbert, a kis zarándokcsapatnak egyszemélyben védője és szolgálja. Azonkívül egy lovász két lóval, amelyek közül az egyik hátsó ló volt az utban kimerülők számára, a másik pedig a podgyászt vitte. Utjuk iránya Brüsszel, Trier, Nancy, Basel, Luzern, aztán szent Gothard hegyén át a Lago di Maggiore, Como, Milanó, Piacenza, Bologna, Ancona, Loretto s végül Róma volt. Az óriási energiát igénylő ut két hónapig tartott. Pihenőt csak Nancyban, Borromei Károly sirjánál Milanóban és Lorettóban tartottak. 1621 Karácsony szent estéjén szent Péternek, az apostolok fejedelmének sirjánál s aztán Mária kedves szentjének, Ioyolai sz. Ignácnak sirjánál az al Gesu templom kövén borultak le térdükre, hogy a Mindenhatónak hálát rebegejenek.

XV. Gergely pápánál.

Az öröm azonban nem volt zavartalan. Mária úgy érezte, mintha egy különös teher súlya nehezednék a szívére. A jövőendő kínos szenvedései és kemény megpróbáltatásai előre vetették sötét árnyékukat. Ehhez járult, hogy a jövevények az örök városban teljesen idegennek és elhagyatottnak érezték magukat. Az angol kollegium közelében béreltek lakást. Ott némi utbaigazítást is találtak. Jóságos

szívü tanácsadójuk a nagytekintélyü karmelita atya, P. Domonkos lett, aki akkor már 14 nap óta Rómában tartózkodott. Domonkos atya, aki XV. Gergely pápánál is nagy kegyben volt, már szent István vértanu napján kihallgatást eszközölt ki Mária számára. A kereszténység feje jóságos atyai szeretettel fogadta, azonban a kérelem annyi új gondolatot vetett felszínre, hogy egy alapos és részletes kivizsgálás még abban az esetben is szükségesnek látszott, mikor a pápa ezt a kedvesen biztató kijelentést tette: Lám! az Uristen minden nehéz időben gondoskodik az ő Egyházáról. Egy új Rend klauzura nélkül, olyan rendi szabályzattal, amelyet tulajdonképen a jezsuita Rend férfi tagjai számára alkottak; a püspöki szék megkerülésével egyenesen a pápai Szentszék felügyelete alá rendelve — mindez teljesen szokatlan és újszerű volt. Máriának még egy másik személyiség elé is kellett terjeszteni kérelmét: Vitelleschi nuncius, a jezsuita Rend főnöke elé. *Eredj hozzá!* — ezeket a szavakat nem felejtette el még Mária, valamint azokat a szavakat sem, amelyek utána következtek: *Sohasem fogja megengedni!* Mária előre tudta a jezsuita rendfőnök előtt való kihallgatásának eredményét. Természetes, hogy ez nem ellenséges indulatot jelentett, hanem a jezsuita Rend azidőszerinti s talán minden időben vezérelvül szolgáló felfogását: a szükséges tartózkodást és okosságot. A jezsuiták általános főnöke 1627-ben arra utasította Rendjét, hogy

az angolkisasszonyokról mindig a legnagyobb tisztelettel szóljanak s mindenben készségesen álljanak szolgálatukra; azonban intézetüket se ne terjesszék, se terjedését meg ne akadályozzák.

Ward Mária és kísérete csakhamar közfigyelem tárgya lettek Rómában is. Ruházatuk hosszú fekete selyem köpeny volt. Ez azonban nem takarta el a fehér vászonn homlokkötőt, ami az első pillanatban elárulta a szerzetesnőt. A klauzura hiánya azonban annyira szokatlan volt a római szemeknek, hogy mindenki azt találgatta: mit akarhatnak? mit lehet tőlük várni?

Nehézségek.

XV. Gergely az első kihallgatás után átadta a kérvényt a megvizsgálásra hivatott bibornoki bizottságnak. Bennett János az angol papság római képviselője azonnal egész sereg mindenféle kifogást terjesztett elő, amelyet Angliából juttattak hozzá. Az angolországi katolikus üldözés egyik legszomorubb fejezete az Egyház történelmének. Azonban még annál is szomorubb az a széthuzás, amely az angol papságot jellemezte. Az új szerzetesnők működését tárgyaló jelentéssel egyszerre megsemmisítő csapást igyekeztek rájuk mérni. A vádak nagyjában a következők voltak: Ezek a nők beleavatkoznak az angol hitújítási mozgalmakba. Hallatlan, hogy nők, még hozzá fiatal leányok apostoli hivatást

akarnak gyakorolni, sőt annyira mennek vakmerőségükben, hogy a papok dolgait feszegetik s a katolikus gyűléseken előadásokat tartanak. Belopóznak az angol nemesek házaiba, néha mint előkelő hölgyek fényes fogatokon, ragyogó kísérettel jelennek meg, máskor mint közönséges cselédek szolgálnak. Angliában senki sem tudja elképzelni, hogy tulajdonképen mit is akarhatnak a jezsuita páterek, amikor ezeknek a jezsuita nőknek védelmezőivé és ügyvédjévé szegődnek, amikor a többi szerzetesrendek, a világi papság, sőt még a világi emberek is nem győznek tiltakozni ezeknek a nőknek működése ellen. Kérik a pápát, döntsön végre abban, mi történjék velük.

Ezek voltak a vádak, amelyek a biborosok egy részére mély befolyást gyakoroltak. Azonban a pápai udvarban régi bevett szokás szerint nem adtak hitelt sem a vádaskodóknak, sem a jóbarátoknak, hanem részletes vizsgálatot rendeltek el.

Az isteni bölcsesség ehhez a vizsgálathoz egy másik súlyos megpróbáltatást is hozzácsatolt: a nélkülözéseket s ami még ennél is nehezebb volt: Mária nemes és jámborlelkű testvére, Borbála meghalt. Lassan-lassan sorvadozott, azonban az élete utolsó pillanataíig mosolygó napsugara volt környezetének. Vidám és derültkedélyű maradt mindvégig s az Isten akaratában megnyugodva, csodálatos lelki nyugalommal várta a nagy kaszás közeledését.

1623 január 25-én hunyta le örökre szemeit. Ajkai Jézus nevét rebegték... az volt utolsó szava s utolsó lehelete.

A két testvér, Mária és Borbála lelki nagyságban is méltók voltak egymáshoz. Mária egyetlen zokszó, arcán a fájdalom egyetlen árnyékának átsuhanása nélkül adta át édes jó testvérét az Isten kezeibe. Ő maga segített a halottat felöltöztetni s a koporsóba elhelyezni. S maga gondoskodott lelke megsegítéséről. Azután visszatért élete nagy művéhez.

Új intézet Rómában.

Rómában sikerült egy új leányiskolát nyitni. A biborosok között voltak jóakarói, de voltak akik éles szemmel figyelték. Valóságos kémrendszer vette körül, amely mindenről tudott s az esetleg felmerülő vádak kivizsgálását is vállalta. A 25 megfigyelő árgustekintete bizonyára nem volt kellemes ránézve, azonban intézetének dicsőségére legyen mondva, a legmesszebbmenő s legeltitkoltabb megfigyelés se tudott olyasmit találni, ami az angolországi vádakat legkisebb mértékben is igazolta volna.

Nápolyban.

Az eszményein csüngő női szív tervei aközben mindig messzebbre szárnyaltak. Alig másfél évvel előbb jött Flandriából a hóviharral behavazott Alpe-

seken keresztül Rómába, mi akadályozhatta volna tehát abban, hogy tovább terjeszkedjék. Nápoly, Itáliának Róma után legjelentősebb városa roppant vonzóerőt gyakorolt rája. Ismerőse és gyámolítója nem volt azon az egyen kívül, aki London, Lüttich, Köln, Trier, Róma városaiban mindenütt, amerre járt, jóságosan támogatta: az *Úristen*. Benne bizva 1623 május 12-én indult el az új területre Wigmore Winefrid, egy laikus testvér, Lee Henrik és Wright Róbert kíséretében.

Az Isten próbára is tette és meg is jutalmazta bizakodását. Első szállásuk oly nyomoruságos volt, hogy beteg lett benne. Így aztán magánházban keresett lakást, ott azonban egy szál butor sem volt, úgy hogy a hitvány szalmazsákot is csak a pusztára helyezte. A Gondviselés segítőit küldött számára egy jezsuita atya személyében, aki a magasabb körökben is egyengette az útját. Ott és onnan kifejthette aztán benne rejlő, pihenést ismerni nem tudó energiáját. Nápolyban fiókéntézetet alapított. A nunciust és az (akkor spanyol uralom alatt levő) nápolyi érseket sikerült meggyőzni arról, hogy a leánynevelés nemcsak hasznos, hanem szükséges is. Az angolkisasszonyok dél-itáliai intézete Rookwood Zsuzsanna vezetése alatt nyílt meg s pompás kilátásokkal kecsegtetett. Az új alapítás annyira lelkén feküdt Ward Máriának, hogy később kedves barát-nőjét, Wigmore Winefridet állította az intézet élére,

ugy, mint Lüttichben Babthorpe Borbálát s ezzel a maga részéről is a legnagyobb személyes áldozatot hozta meg.

VIII. Orbán pápa.

1623 novemberében ismét Rómában volt. Ez év júliusában meghalt XV. Gergely pápa. Utóda VIII. Orbán lett. A pápaváltozás és egyéb körülmények nagy próbára tették Mária lelkét. Új kihallgatást kellett kérnie, Perugiában új rendházat akart alapítani, a lüttichi testvérek rendkívül sokat szenvedtek a közülük elbocsátott Alcock Mária rágalmai folytán, a nápolyi testvérek súlyos nyomorban voltak. Mindezek oly súlyos teherrel nehezedtek Mária lelkére, hogy más nő bizonyára összeroskadt volna alattuk. Ő azonban hősies elszántsággal állta a nehéz küzdelmet. Csendes és vidám volt s elveihez hiven ragaszkodott az utolsó pontig.

A halál újra ellátogatott hozzájuk. Egy nagyon kedves barátnőjét és segítőtársát, Rookwood Zsuzsannát orozta el, aki 1624 májusában mondott búcsút e siralom völgyének. Mária alázatos szívvél belenyugodott az Isten akaratába. A perugiai rendház alapításával járó fáradalmak annyira megviselték, hogy ő maga is beteg lett s orvosai rendeletére a san-cassiano-i fürdőt kellett igénybe vennie. Pedig volt még két dolog, ami igen sok fájdalmat okozott neki. Egyik a Flandriából érkező rossz hírek, a másik

a pápai kihallgatás körül fölmerülő nehézségek. Azok, akik a kihallgatás kieszközlését megígérték, nem tettek semmit s úgy látjuk, nem is akartak semmit tenni érte. Erre az ő csodálatos jellemének megfelelőleg, ő maga vállalkozott, hogy a dolognak végére jár. Mikor a pápa Frascatiban sétáját végezte, ő néhány társával szembekerült neki s egyenesen kérte tőle Rendjének megerősítését. VIII. Orbán kegyesen végighallgatta s aztán azzal bocsátotta el, hogy az ügyet Isten rendelése szerint fogja elintézni. Mária úgy érezte, hogy a megpróbáltatásoknak kemény és mély tüzein és vizein kell keresztül vergődnie. A szíve csordultig volt fájdalommal. Csak azt kérte az Istentől, adjon neki erőt a kereszt hordozására. Éreztem, — mondotta később — hogy csak egyetlenegy segítségre és vigasztalásra számíthatok, arra, hogy minél szorosabban karoljam át az Úr Jézus Krisztus keresztjét. Ezt tettem s az Úr lehajolt hozzám segítő kezével.

Ujabb áskálódások.

Mr. Bennett után Mr. Rant lett az angol pap-ság római képviselője. Róla írta Mária Wigmoré Winefridnek Nápolyba a következőket: Szinte rekedtre beszélte magát mikor az angolkisasszonyok és azok intézete ellen való vádjait elősorolta. Ő vitte ki, hogy Angliába a jezsuitáknak egy közismert ellenfelét küldjék ki püspöknek. Az új képviselő emlék-

iratot terjesztett Rómába, amely hemzsegett a Ward Mária intézetei ellen felhozott régebbi és újabb panaszoktól. Rant Tamás minden követ megmozgatott, hogy az angolkisasszonyok útját a Szentszék útján egyszersmindenkorra bevágja, Angolországból jobb sorsra méltó buzgalommal támogatták a hálátlan munkát. Szinte megfoghatatlan, hogy a katolikusok üldöztetése folytán oly rettenetesen szenvedő országban a legközöséesebb féltékenykedés és vetélkedés oly elkeseredett ellenségekké tudta tenni az embereket, hogy árulkodásokkal és rágalmakkal ártatlankat nyomorgassanak, holott minden erejüket kétszeresen, sőt százszorosan a közös ellenség ellen kellett volna egyesíteni. Mr. Rant gyászos aknamunkája meg is termette a maga keserű gyümölcsseit. El kell azonban ismerni azt is, hogy Ward Mária s az ő ellenségei is kölcsönösen egy nagy hibát követtek el. Mária kristálytisztá jellemű, azonban mindig a maga egyéni erejére és tudására támaszkodó nő volt, aki sohasem gondolt arra, hogy egy iskolázott kánonjogtudóssal védelmeztesse a maga igazát. Viszont az ellenség se vett magának annyi fáradságot, hogy az Angliából eléje tolaikodó tanuk igazságtalan megállapításait és aljas indulatainak rugóit az igazság megfelelő mértékére igyekezzék leszállítani. Ward Mária egész viselkedése nőies volt, sokkal inkább támaszkodott az erőre, mint az okosságra. Ellenfelei tele voltak ravaszsággal

s gyávaságuknál csak az alattomoságuk volt nagyobb.

Az ember szinte önkéntelenül a jezsuiták római általános főnökére gondol és szeretné őt az üldözött és megrágalmazott angolkisasszonyok tanácsadója és védője szerepében látni, akik életfeladatuknak tüzték ki, hogy szent Ignác szellemében éljenek és működjenek. Nincsenek rá adataink, hogy Vitelleschi nuncius miként viselkedett Mária Rendjével szemben. Csak azt tudjuk, hogy Suaresnak, a kiváló theológusnak és P. Burton S. I. atyának pártoló véleménye mellettük volt, akik közül az utóbbi Ward Máriát és annak Rendjét személyesen is jól ismerte. Ezenkívül tudjuk, hogy Ward Mária írásbeli kérelemmel fordult egy emberhez, akinek segítségét egész Róma élvezte, Borghese bíborshoz, V. Pál pápa unokaöccséhez, aki VIII. Orbán pápának is nagybefolyású tanácsadója volt. S valóban legfőbb ideje volt, hogy valaki végre az angolkisasszonyok védelmére keljen, mert 1621-ben egészen közel állott annak veszedelme, hogy a bíborosokból kiküldött bizottság az egész Rend eltörlését fogja indítványozni.

Háborus hírek.

Ebben a válságos pillanatban egy mindennél hatalmasabb kéz nyult bele a dolgok folyásába: magának a fölséges Istennek keze. Az 1621-iki év várat-

lanul olyan eseményekkel köszöntött be, hogy a bíborosoknak Ward Mária ügyének tárgyalásánál sokkal nagyobb fontosságú ügyekkel kellett foglalkozniuk. Franciaországban Richelieu, a lángész és démon csodálatos összetétele vette át hazája politikai ügyeinek vezetését. Izzó nagyravágásában csak egy célért: Franciaország nagyságáért tudott lelkesülni. Hogy hazája Európa élére kerüljön, ami egyértelmű volt a spanyol—Habsburg hatalomnak való hadüzenettel. Viszont a pápaság az utóbbinál volt erősen érdekelve. A graubündeni protestánsok már XV. Gergely idejében erősen szorongatták veltlini katolikus szomszédaikat. Richelieu ezt a viszályt arra akarta felhasználni, hogy seregeit Ausztria ellen vezesse, mint amelynek csapatai a graubündeni erődítményeket és szorosokat megszállva tartották. Franciaország, Savoya és Velence ezeket az erődítményeket el akarták hódítani Ausztriától. A pápai csapatok szintén sorompóba léptek és megszállták a graubündeni erődítményeket. Richelieu 1625-ben francia csapatokat vezényelt a pápai sereg ellen. VIII. Orbán katonái a milanói területre vonultak. A római kuria lélekzetfojtva várta az események fejlődését. Ehhez járult, hogy Sziciliában föllépett a pestis s a borzalmas nyavalya Rómát is fenyegette. A Tiberis kilépett medréből s ez a római nép hiedelme szerint szörnyű veszedelmet jelentett.

Természetes, hogy a bíborosok testülete egye-

lőre semmiféle hajlandóságot nem mutatott arra, hogy legsürgősebb dolgának a Ward Mária intézetei fölött való döntést erőszakolja. Az ítéletet jobb időkre halasztották.

Az angolkisasszonyok római intézete abban az időben szörnyű nyomorúsággal küzdött. Az állandó küzdelem annyira megviselte Mária idegzetét, hogy újra megbetegedett s újra a san-cassiano-i fürdőben kellett gyógyulást keresnie. Pénze azonban nem volt hozzá. A nápolyi testvérekhez kellett fordulnia segítségért. A jó Isten tudja legjobban, hogy ez mekkora megerőltetésébe került. Igaz, hogy a nápolyiak mindenüket szívesen áldozatul hozták volna rajongva szeretett főnöknőjükért, azonban az anyagi javak náluk is nagyon szűken voltak. Ekkor a Gondviselés egy írlandi kapucinus atyát küldött hozzá, aki a szükséges összeget rendelkezésére bocsátotta. A végkép kimerült beteg így tudott a san-cassiano-i fürdőbe eljutni.

Ujabb rágalmak.

Ellenségei fölhasználták távollétét s kétszeres erővel törtek Rendjének megsemmisítésére. Rant Tamás minden cselszövését felhasználta ellene s Alcock Mária özönével hurcolta elő a rágalmakat:

— A főnöknő (a vatikáni levéltár okiratai szerint így címezték) Angliában és Flandriában négylovas hintón parádézott s hercegnőnek adta ki magát.

Gravelinben áldást osztott. Angliában egy oltár előtt a nyílt utcán prédikált. (Mintha a katolikus Angliában egyáltalán résztvehetek volna nyilvános istentiszteleten.) Tanítványainak előadást tartott az erkölcs-tanból s arra oktatta ki őket, hogy a gyónó hogyan vezesse félre gyóntatóatyját. Voltak ennél még gonoszabb vádak is. S valamennyit előterjesztették Torres bíborosnak, Perugia püspökének, Caraffa bíborosnak, valamint a pápai nunciusnak.

A hatás nem maradt el. Alig tért vissza Mária a San-Cassianóból, rendelet jelent meg, amely szerint az angolkisasszonyok római intézetét be kell zárni. Hiába könyörögtek a tanítványok szülei, akiket a rendelkezés valóban súlyosan érintett, a parancsot végrehajtották. Ward Mária ajkát a rettenetes csapás ellenére egyetlen panaszszó nem hagyta el.

Rant Tamás 1625 szeptemberében Angliába utazott. Utódját ellátta utasításokkal, hogy a bezárt intézettel szemben milyen eljárást tanusítson.

Az 1625-iki szentév.

Flandriából újabb kellemetlen hírek érkeztek az ottani intézetek belső zavarairól. Mária ezeket a szomorú híreket is szó nélkül vette tudomásul. Az 1625-iki esztendő egyébként *szentév*, a kegyelmeknek s az ünneplő örömnök esztendeje. Ward Máriára azonban sok-sok gyászt jelentett.

Szinte önkéntelenül merül fel a kérdés: honnan merítette a szerencsétlen üldözött azt a lelki erőt, amely ennyi szenvedés elviselésére képessé tette? A szentév rendkívül sok kegyelem elnyerésére nyújtott alkalmat s azért csak természetesnek fogjuk találni, ha Máriát nap-nap után a legméltóságosabb Oltáriszentség előtt látjuk térdre borulni. A meghallgatásért epedő lélek itt minden percben nyitott szívre talált. Amikor a küzdelem tetőpontjain állott s mindennap az ő élete nagy művének léte és nem léte forgott kockán, április 6-tól 19-ig, Mária a dell'Orto templom oltára előtt az eucharisztikus Krisztus vigasztalásából merítette lelkierejét. Egy alkalommal elragadtatásba jutott s oly hatalmas erővel érezte az Isten közvetlen jelenlétét s a maga emberi mivoltának Istenhez való ragadtatását, hogy szinte a megdicsőülést érezte s jóidőbe került, míg újra vissza tudott térni a földre. Ez ránézve a táborhegyi jelenet órája volt, amely megerősítette, hogy újra hordozni tudja keresztjét a kálvária utjain. S ha elmélkedésünket tovább fűzzük, ha az árulókra, megtagadókra, a farizeusokra, írástudókra s a főtanácsra gondolunk, látjuk a hasonlatosságot, amely az Isten hűséges szolgálóleányának szenvedései s a mi Urunk Jézus Krisztusnak keserves kínszenvedései között volt.

Utazás Bajorországba.

1626 január 23-án Mária Nápolyban ülte születése napját. Szinte lelki szükséglet volt ránézve, hogy Wigmore Winefriddel, bizalmas, jóbarátnőjével kibeszélhesse magát. A nyár elején visszatért Rómába, azonban intézetének ügye semmikép se tudott előremozdulni. Másutt keresett tennivalót. A flandriai intézetek s a keserves körülmények közt vergődő angolországi testvérek nagyon is epekedtek az ő jelenléte után. Minek maradjon Rómában, mikor másutt a munka új területe várta. Mikor más országokban jobb segítőkre tudott találni, mint Rómában? Tekintete Bajorország felé irányult. Miksa választófejedelem nevét a nagy vallási harcokban mindenki jól ismerte. Reá és feleségére, Erzsébet királynéra gondolt, amikor elhatározta, hogy Flandriába Németországon utazik keresztül. Németország északi részében akkor már teljes dühvel tombolt a vallásháború. Mária azonban nem akart félelmet ismerni.

Poyntz Mária, Cotton Erzsébet, egy laikus testvér, Lee Henrik áldozópap s a minden szolgálatra kész Wright Róbert kíséretében 1626 november 10-én indult el útjára. Épen szent Márton napja előtt, az esztendő olyan szakában, amikor a Németországon keresztül való utazás egyébként is roppant nehézségekkel járt. Gyalog mentek s csak annyi podgyászt vittek magukkal, amennyit ki-ki elbirt.

Lelki erejüket Istentől várták, akinek dicsőségéért minden fáradságra és lemondásra készeknek érezték magukat.

Utjuk iránya Florenz, Parma, aztán Milano volt, ahol borromei szent Károlynak, az alázatosság nagy szentjének sirjánál imádkoztak. Onnan a comoi tónál elhaladva, a szent Bernát-hegyen át irtózatoss hóviharban és csontfagyasztó hidegben jutottak a graubündeni hegyekbe. Az állandóan kegyetlen időjárás, a protestáns lakosság visszautasító ridegsége kétszeresen nehezé tette a pénz nélkül utazó társaság helyzetét. Karácsony estéjén teljesen kimerülve értek Feldkirchbe. A szörnyű fáradság azonban nem tudta Máriát visszatartani attól, hogy este 8—9 órától éjjél utáni 3 óráig a szörnyen hideg templomban töltse idejét és már másnap reggel 9 órakor résztvegyen a kapucinusok templomában tartott ünnepi istentiszteleten. Egyáltalán nem érezte magát karácsonyi hangulatban, sőt ellenkezőleg „ki-mondhatatlan lelki szomorúság” nehezedett a szívére . . . amikor a kapucinusok templomában a szentmise alatt az Úr csodálatos enyhülés édességével áldotta meg . . . Most már az ő szívébe is bevonult a szent karácsony ünnepének boldogító hangulata.

Egy napot pihentek Feldkirchben, aztán továbbmentek Innsbruck, Hall, Wasserburg, Rosenheimen át Münchenbe. Az Isar kapuján keresztül vonultak

a bajor választófejedelem városába, amelytől Mária rendkívül sokat várt.

Utközben Grünwald Mária személyében egy kedves utitárs csatlakozott hozzájuk, akit annál szívesebben láttak, mert mint született német vagy schweizi nő, kitűnő tolmácsnak is bizonyult.

Új intézet Münchenben.

I. Miksa választófejedelem a protestáns szövetséggel szemben álló Katholikus Ligának volt a feje. A világ akkoriban nagy változások előtt állt s I. Miksa mindenütt vezető szerepet játszott, noha sok dolog nem érett még meg a megvalósulásra. Kevéssel újév előtt fogadta kihallgatáson Ward Máriát. A vallásháború, amelynek borzalmas lángjai Németország északi részét emésztették, Bajorország területébe akkor még nem kaptak bele. A fejedelem, aki a hercegnővel együtt fogadta Máriát, Münchenben otthont ajánlott fel neki. Valószínű, hogy ezt a kegyet részben a jó Domonkos atyának lehet tulajdonítani, aki a fejedelmi pár előtt nagy becsületben állott. Az új otthon München közepén, a Boldogasszony temploma közelében állott. Egykori tulajdonosáról, Paradieser Kristófról Paradicsom-háznak nevezték. A házat rendbehozták, Mária azonnal levelet írt Babthorpe Borbálának azzal, hogy azonnal küldjön 12 jól kiválasztott testvért az új intézet vezetésére.

Amint a jelek mutatták, német földön, Bajorországban egészen kedvező volt a talaj az angolkisasszonyok számára. Ward Mária megismertette nevelési rendszerét, hogy növendékeket szerezzen. Azonban újabb akadály gördült az útjába. A fejedelem figyelmeztető írást kapott Rómából, valószínűleg valamelyik praelátustól, hogy: „ugy látjuk, a fejedelem nem tudja, hogy kit és mit vett pártfogásába... és hogy: az angolkisasszonyok fülig vannak adóssággal.” Azonban a kellemes hatás, amelyet Mária a fejedelmi udvarnál keltett, oly élénk és oly kedvező volt, hogy a fejedelem a maga bajoros kifejezésmódjával ezt a megjegyzést tette: „Ugy látszik, itt az ördög megint beletette valakinek a fülébe a bogarat.” Nem is nyugodott addig, míg a Paradicsomház javára fejedelmi bőkezűséggel 2000 forint évi járulékot meg nem állapított. Mindenesetre fényes bizonyítéka a fejedelem kiválóságának és bőkezűségének, aki a hitszakadás idején nem keresett alkalmat arra, hogy a maga vagyonát az Egyház elkobzott birtokaiból gyarapítsa, mint ahogyan pl. azt a szász választófejedelem tette.

Eközben Kölnből megérkeztek az új testvérek. Hozzájuk csatlakozott 2 német, illetve bajor testvér: Körl Anna és Koch Katalin. A müncheniek rövidesen nagyon megkedvelték az angolkisasszonyokat. Az iskola megtellett tanítványokkal. Egyedül Mária egészsége hagyott sok kívánni valót maga után.

Ezzel azonban ő nem törődött, főleg ha élete nagy művéért kellett dolgozni.

Meghívás Bécsbe.

Alig erősödött meg a müncheni ház, már egy újabb meghívás híre érkezett Bécsből. II. Ferdinánd császár szintén értesült az angolkisasszonyok áldásos működéséről. A jó Domonkos atya annyi szépet és jót mondott Ward Máriáról, hogy 1627 tavaszán küldött érkezett a császári udvarból, aki Máriát a császár nevében egy leánynevelő intézet felállítására kérte fel. A müncheni jezsuita kollégium rektora ajánlólevelet küldött a passau-i és linzi rendházaknak, a fejedelem pedig hivatalos átiratban a legmelegebb dicsérettel emlékezett meg Ward Máriáról, aki 1627 nyarán a császárvárosban megalapította az új intézetet. A legelőkelőbb családok vetélkedve siettek leányaikat az angolkisasszonyok gondjaira bízni.

Az angolkisasszonyok Magyarországon.

Pázmány Péter, Magyarország bíboros hercegprimása Magyarországra hitta Ward Mária leányait. Bécsben és Pozsonyban a mindenkép kiváló Babthorpe Borbála volt Máriának hűséges segítőtársa az alapvető nagy munkában.

A bécsi udvarban a csehszármazású gróf Althem

Adolf Mihály, a császári hadsereg vezére, ismerkedett meg Máriával. A gróf Máriának és testvéreinek állhatatos imái folytán kinzó fejfájásból és álmatlanságból gyógyult meg, amiért hálából, meg hogy az irántuk érzett nagyrabecsülésének kifejezést adjon, Csehországban igyekezett az angolkisasszonyok útját egyengetni. Mária a legfontosabb intézkedések lebonyolítására Nápolyból Wigmore Winefridet hitta Münchenbe, ő maga pedig a terepviszonyok tanulmányozására Prágába utazott.

Azonban ugyanezen időben új elkeseredéssel indult meg a Rend ellen való támadások sorozata. Harrach prágai bíboros volt a támadás feje. Ő viszont a nagyhirű kapucinus páternek, De Magni Valérnak befolyása alatt állott. Ugy, mint ahogyan Olaszországban tette, itt, Európa északi és északkeleti tartományaiban széltében-hosszában terjesztette az Alcock Mária által kieszelt és Bennett, valamint Rant által továbbadott rágalmakat. Az összes kellemtelenségek kizárólag erre a forrásra vezethetők vissza. Az emberek meghallgatták, tovább adták és elhitték. A kósza hírek Klessel bécsi bíboros figyelmét se kerülték ki. Ő is gondolkodóba esett s hogy megnyugvást szerezzen, Rómába fordult fölvilágosításért. Egyébként a sors iróniája, hogy De Magni Valér nem sok idő múltán eretnekség vádjával terhelten börtönbe került.

Elrendelik az angolkisasszonyok intézeteinek bezárását.

Rómában nagyon rosszul állt az angolkisasszonyok ügye. VIII. Orbán pápa a bíborosoknak egy négytagu testületével tanácskozott s a tanácskozás elhatározó jelentőségű volt: a különböző tartományok nunciussai és követei tegyék meg a lépéseket arra nézve, hogy az angolkisasszonyok intézetei bezárassanak. A bajor választófejedelmet szintén igyekeztek az általa nyújtott kedvezmények visszavonására rábírní.

Ezek után nem nehéz megérteni, ha Mária egészsége a rettentő lelki megrázkódtatások hatása alatt összeroppant.

A szomoru hír Máriát Prágában érte, s annyira megviselte, hogy a sir szélén állott s mindenki az életét féltette. A kíséretében levő Poyntz Máriát és Cotton Erzsébetet szintén leverte a betegség lábukról. Mária úgy ahogy összeszedte magát, azonban még mindig lázzal küzködve, Franzensbadba vonult vissza. Ott egy ideig teljesen magábazárkózott, azután a bécsi és pozsonyi intézeteket látogatta meg. Onnan októberben vagy novemberben a müncheni intézetbe vonult vissza.

Halálos betegen Rómába.

A Rómából érkezett hírek lassankint azt a gondolatot érlelték meg benne, hogy Rómába kell mennie

s ott személyesen kell sikraszállnia ügyének védelmére, hiszen egészen természetes, hogy a maga ügyét nálánál senki jobban nem ismerte. Azonban ennek a tervnek legyőzhetetlennek látszó akadálya volt az ő mindenképp megrendült egészségi állapota. Egy egész hónapon keresztül az ágyat nyomta. Se enni, se aludni nem tudott s a fájdalom egész testét görcsszerűen összehuzta. Azonban a lelke mindenképp diadalmaskodni akart a testen. Minden áron Rómába akart menni. Az orvosok egyértelműleg odanyilatkoztak, hogy még München kapujáig se ér el. Ő azonban nem engedett. Menni akart. Wigmore Winefrid, egy világi testvér, Lee Henrik és Wright Róbert kíséretében elindult útjára.

Mindez 1629 telén történt. Sűrűn hullott a hó. Az utak szinte járhatlanok voltak s a hideg szokatlanul kegyetlen volt. Mindenki meg volt győződve, hogy ezuttal a halálba utazik. Testét kinzó fájdalmak s az álmatlanság gyötörték. Gyomra egyedül a zablisztból készült levest bírta el. Nem egyszer azon a ponton állt, hogy P. Lee Róberttől az utolsó kenet feladását kéri. Egy panaszszó azonban kevés, de annyi se hagyta el az ajkát. A maga fájdalmaival nem akarta testvérei szenvedését fokozni, azonban azoknak látniuk kellett, hogy testileg-lelkileg rettenetesen szenved. Mikor arról esett szó, hogy vajjon sikerül-e Rómát elérniök csak ennyit mondott: *Teljességgel egyremegy, hogy földél alatt vagy valamely*

bokor tövében ér a halál, a fő csak az, hogy mindvégig igaznak találtassam. Utolsó pillanatig híven akarta teljesíteni az Isten megismert akarátát. Ez a gondolat adott neki erőt az álmatlanul átvirrasztott éjszakákon, hogy reggel újra talpraálljon és tovább folytassa utját, a keservesen megkezdett utat . . . és valóban sikerült elérniök Rómát, még mielőtt a nunciusok, követek és püspökök az angolkisasszonyok intézeteivel szemben hozott intézkedéseket foganatosították volna. Azonban oly halálosan kimerült volt, hogy azonnal a római intézetbe kellett szállítani. Az utazás rettenetes fáradalmainak 3 heti ágybanfekvés lett az ára.

Kihallgatás a pápánál.

Március elején összeszedte minden erejét és a pápánál kért kihallgatást. Előterjesztése annyira részletes volt, hogy Öszentsége egy rövidebb kivonatban kérte a védelem kifejtését. A pápa egy külön bizottságot küldött ki és elrendelte, hogy Mária személyesen védje előtte ügyét. S Mária másodszor is elkövette azt az óriási hibát, hogy jogilag iskolázott védő nélkül jelent meg. Háromnegyed óráig beszélt Rendje eredetéről, az alapítás céljáról, szervezetéről és életmódjukról. Rámutatott az Egyház megváltozott helyzetére, amely a női tevékenységnek teljesen új módjait igényli. Beszélt az ő és társnői munkájáról, fáradalmaikról és áldozataikról . . . csak egyről nem

beszélt, arról, amit mindenki várt, hogy miként védelmezi az ellene emelt vádak ellen a maga személyét? Miért nem tette? Talán a világegyház feje iránt feltétlen bizalma folytán feleslegesnek tartotta? Vagy méltóságánál alul valónak gondolta? Vagy talán azt tartotta, hogy a maga személyét semmi esetre sem szabad előtérbe tolnia? Akárhogy gondolta, annyi bizonyos, hogy a személye ellen emelt vádak figyelembe nem vétele végzetessé vált ránézve. Ha jogász áll mellette, ez nem történt volna meg s élete legkeserűbb napjai nem szakadtak volna a lelkére.

Az elnöklő Borgia bíboros olyatén előterjesztést tett a pápának, amely szerint ő a saját személye szerint hiszi ugyan, hogy Ward Mária ügye az Istentől van, azért nem szabad elleneállni, azonban annyi és oly nagyhatalmu ellenségei vannak, hogy ő arra kéri Öszentségét, hogy ettől az ügytől a pápának vissza kell vonulnia. Ez az előterjesztés minden lehetett, csak bátor szókimondás nem volt. Azonban, aki azoknak a zavaros időknek áramlatait és ellenáramlatait figyelemmel kíséri, meg tudja érteni Borgia bíboros állásfoglalását. Ward Mária a legfontosabb dologban, a klauzura dolgában egy tappodtat sem akart engedni. Mindig az állott előtte, hogy Angliában egészen különös hivatás vár rájuk. Annyi bizonyos, hogy a klauzura hiánya igen nehéz tehertételt jelentett rájuk nézve.

Az ügy tehát újlag reménytelenül holtpontra jutott.

Rómában újra nem tehetett egyebet, csak azt, hogy tovább várjon. Azonban a várakozás, az események tétlen szemlélése egyáltalán nem felelt meg Ward Mária egyéniségének, amely csak a szabad, akadálytalan légkörben szárnyalva tudta tevékenységét kifejteni.

Vissza Münchenbe!

Ez volt az első gondolata. Azonban ez az utránézve valóságos martíromság volt. A másik baj az volt, hogy az egész társaság összes pénze nem volt több 200 koronánál. Egyetlen lovuk volt, úgy hogy az egész utat jóformán gyalog kellett megtenni, hozzá olyan lábbeliben, amely nem az ő lábaira volt szabva, úgy hogy véresre marjult lábakkal ért Münchenbe.

Ott már várták a Flandriából érkezett szomorú hírek. Az ottani házak belső zavarainak se vége, se hossza nem volt. Föltétlenül' szükségesnek látszott, hogy Mária Lüttichbe menjen, azonban ő mégis azt gondolta, hogy a császár és a bécsi nuncius révén sokkal többet tehet Rendje javára. Ezért Wigmore Winefridet küldte maga helyett Flandriába, ő maga pedig Bécsbe sietett. Nem szabad elfelednünk, hogy Münchennek nem volt pápai nunciusa és így Mária ellenségei mindent elkövettek, hogy a fejedelmet is ellene hangolják. Mária ebben az időben oly éles

megfigyelés alatt állt, hogy még a leveleit is próbálták elfogni.

Az első halálos csapás 1629 nyarán érte. A nápolyi ház működését fölfüggesztették s a testvéreknek megparancsolták, hogy kiki menjen haza a maga hazájába, szüleihez.

Lüttichben oly éles volt a testvérek közt való ellentét, hogy egyesek teljesen szakítottak a Renddel. Ezek közt volt egy Ward Erzsébet nevű is. Ez annyira gyűlölte Ward Máriát, hogy — amint P. Lohner beszéli — összetépte a képét és lábbal tipródott rajta.

Ward Mária Bécsben tartózkodott. Ott szenvedte végig az olajfák hegyének keserű óráit. Egy pillanatra úgy látszott, mintha teljesen elárulták és minden elveszett volna. A Gondviselés akkor a vigasztalás egy angyalát küldte hozzá az enyhülés kelyhével P. Domonkos személyében. A Páter 1629 novemberében a császár hívására érkezett Bécsbe, ahol aztán 1630. február 16-án a szentek halálával halt meg. Máriára valóságos jótétemény volt a jó atya vigasztalása, akinek sorsa sokban hasonlított az övéhez. Őt is a saját rendtársai rágalmazták és üldözték. Mint farizeuskodó szemfényvesztőt és bűbájost az inkvizíció elé állították. Ez a nagyszerű jellemű ember pedig a három szerzetesi fogadalomhoz még egy negyediket fűzött, azt, hogy soh'se védte magát. Ellenben azon volt, hogy legnagyobb

ellenségeivel is minél több jót tegyen. Máriának roppant szüksége volt erre a vigasztalásra, hiszen a lelke valósággal halálharcát vivta s ez a halálküzdelem 1629 februárjától 1631 februárjáig tartott. Ugy látszott, mintha az Isten teljesen elhagyta volna és a sátán hatalma alá került volna.

Megtörténik a felfüggesztés.

Ekkor érte a második halálos csapás. VIII. Orbán pápa a *Pastoralis Romani Pontificis* kezdetű bullájával az angolkisasszonyok intézeteinek működését hivatalosan felfüggesztette.

Mária Pallotta bécsinuncius tanácsára Münchenbe tért vissza. A fölfüggesztést kihirdető bulla 1631 január 13-án jelent meg... február 7-én, pénteki napon délután 4 órakor megjelent a müncheni székesegyházi esperes a Paradicsomházban és fölmutterta Máriának a címére küldött levelet, amelyben ezek a szavak is voltak: Ward Máriát, mint az Egyház elleni eretneket és lázítót vegye őrizetbe.

Ward Máriát fogságba viszik.

A pápa, mint később kijelentette, semmit sem tudott ezen elfogatási parancsról. Golla székesegyházi esperesnek azonban a levél a kezében volt és a rendelkezést végre kellett hajtania. Ward Mária

beteg volt. Az esperes torkát fojtogatta a fájdalom, mikor beszélt, két kísérője könnybelábadt szemekkel állott mellette. Mikor „az Egyház elleni eretnek és lázadó” szavakat hallotta, az első pillanatban borzongás futott rajta végig, azután szomoruan mosolygott, keresztet vetett magára és kijelentette, hogy készségesen megy bárhova a börtönbe s hogy menél meggyalázóbbnak látszik a szenvedés, ránézve annál kedvesebb. Aztán az önvédelem méltóságos mozdulatával hozzátette: *Nem nehéz büntetlenül szenvedni.* Az esperes közölte vele, hogy a Klarisszák müncheni, ugynevezett Pázsit-kolostorában, tisztességes helyen fog fogsága idején lenni. Mária gyalog akarta az utat odáig megtenni. Azonban a Paradicsomház előtt csukott kocsi várta. Térdre borulva imádkozott, aztán a kocsi elrobogott vele. A testvérektől nem vett bucsut. A fejedelem részéről nem jött vigasztaló szó — pedig bizonyára jól esett volna lelkének. Poyntz Mária és Cotton Erzsébet elkísérték a kolostor kapujáig. Turner Annának, az addigi betegápoló testvérnek megengedték, hogy az a fogságot megoszthassa vele. A többi, körülbelül 40 testvérnek sejtelve sem volt a történetkről.

A Klarisszák kolostorának kapujánál egy rendi megbízott és néhány ferencrendi atya fogadta. Mikor az atyák meglátták, sirni kezdtek. A kolostor egyik apácája, Brunnhuber Jakoba testvér, aki szentség

hírében állt, áldottnak nevezte az órát és boldognak a házat, amikor a fogoly a küszöböt átlépte.

A cella, amelyben addig a ragályos és gyógyíthatatlan betegeket szokták elhelyezni, nyomorúságos kis lyuk volt. A levegője romlott és utálatosan bűzös volt. Két alacsonyan fekvő apró ablaka a kolostor temetőjére nézett volna, ha deszkákkal nem lett volna fedve, így csak egy arasnyi résen szürenkedett be némi világosság. Az ajtót, hogy senki ki ne mehessen, láncsal zárták le. Tehát valószínűsített volt a 17-dik század stílusában.

Ujabb erőfeszítések.

Mária mély alázattal, az Isten akaratán megnyugodva, fogadta sorsát. Aki arra számított, hogy az ő annyiszor tapasztalt energiáját emberi eszközökkel össze fogja törni, az alaposan csalódott. Álom nem jött a szemére s egy titokzatos hang azt sugta neki: *Nem szabad átadni magadat a tétlen, néma szenvedésnek; nem szabad munka és fáradtság nélkül élned.* Lelke csakhamar visszanyerte rugékonyságát. Megengedték ugyan neki, hogy a testvérek ágyát és ágyruhát hozzanak s hogy ők maguk élelmezzék, ő azonban jól tudta, hogy ügyének jobbrafordítását csak a legnagyobb elővigyázattal érheti el. Erre a célra szolgált a híres citromsavas írás, amikor apró papírdarabkákra citromsavval írta le a testvéreknek

szánt mondanivalóit s azt kenyérben vagy valami más dologban elrejtve vitték ki. Ez a módszer az angol katolikus üldözések idejéből származott. A citromsavval irt betük megszáradtak és láthatatlanokká váltak s csak akkor barnultak meg és lettek újra olvashatókká, mikor tűz fölött megmelegítették. Ez a titkos mesterség nagyon jó szolgálatot tett Máriának. A nymphenburgi régiségtárban egész sereg ilyen titkos írást őriznek ma is, amelyek mind Ward Máriának csodálatos lelkinyugalmáról tesznek tanúságot. Ámbár a szentmise hallgatásától s a szentségekben való részesedés áldásától eltiltották, az állandó figyelmeztetés folyton akörül forgott, hogy legyenek vidámak és ne feledkezzenek meg az isteni Mesterről.

A fogság harmadik napján a titkos írás után figyelmeztette már a paradicsomházi testvéreket arra, hogy kérelemmel járuljanak a pápához és az inkvizícióhoz, kérjék, hogy ő maga, Mária személyesen beszélhessen a pápával. A testvérek Golla esperestől a szentmishallgatás kegyét kérték s mikor az aggodalmaskodott, a fejedelemhez fordultak. A szentmishallgatást megengedték, azonban a szentségekhez azután se járulhatott.

A halál torkában.

1631 március 18-án heves láz kezdte gyötörni. Március 27-én az orvos az utolsókenet kiszolgáltatását javallotta. Azonban hozzátette azt is, hogy a nedves,

nyirkos betegszobában lehetetlen lesz az életnek megmenteni. A választófejedelemhez írt kérvény, amelyben a halálos betegnek a Paradicsom-házban való elhelyezéséért könyörögtek, eredménytelen maradt. A fejedelem nem akart összeütközésbe jutni az inkvizícióval. Golla esperes azonban, mielőtt az utolsó kenetet kiszolgáltatta volna, nyilatkozatot kért Máriától arra nézve, hogy: *őszinte szívvel bánja, ha az Anyaszentegyház ellen bármit mondott vagy tett volna.* Mária ezt a *ha* nyilatkozatot föltétlen ártatlansága tudatában elutasította és kijelentette, hogy inkább kész a betegek szentségei nélkül meghalni, azok nélkül vetni magát az isteni irgalom karjai közé, de nem ír alá olyan nyilatkozatot, amely esetleg ellenségei malmára hajthatná a vizet. Tintát és tollat kért és kijelentette, *hogy mindenkor és mindenben csak az Isten dicsőségét kereste és sohse tett semmi olyat, ami az Anyaszentegyház tekintélyét csorbíthatta volna és soha, semmiféle körülmények közt nem fog olyasmit cselekedni, ami az Egyház hűséges leányának cselekedeteivel ellenkeznék.* Az orvos április 1-én újra sürgette a szentségek föl vételét, amelyeket egy szentferencrendi atya könnyek közt, mély meghatódottsággal szolgáltatott ki neki. A Paradicsomház testvérei, mint a sötét, haragos fellegek előtt megriadt madársereg, azalatt a Pázsit-kolostor templomában összegyűlve imádkoztak az örökkévalóság felé készülődő kedves testvérükért és édesanyjukért.

A látszólag haldokló Mária egyszerre fölemelkedett és könyörögve kérte, hogy vigyék ágyát a templom rácsa elé, hogy bucsut vehessen testvéreitől... Megtörtént... Istenben való bizakodásra, bátorságra s az ellenség szeretetére buzdította őket... aztán visszavitték a cellába, ahol mély, önkivületi állapotba jutott.

Mikor az orvos másnap megérkezett, hogy a halált megállapítsa — gyógyultat talált.

A pápa megsemmisíti az angol-kisasszonyok ellen hozott intézkedéseket.

Április 15-én végre megérkezett Rómából a válasz. VIII. Orbán pápa a bíborosoknak egy új bizottságát hitta össze. A tanácskozásokon ő maga elnökölt. Először is mély rosszalását fejezte ki a fogságbevétel elrendelése miatt. Ezt az intézkedést vele egyáltalán nem tudatták s ezért azonnal kiadta az ellenkező parancsot s elrendelte Ward Mária szabadlábrahelyezését.

A testvérek örömujjongva siettek hozzá... Éppen fájdalmas péntek volt. 22 évvel ezelőtt virágvasárnapján hagyta el a st.-omeri kolostort, hogy új művének alapítását megkezdje... s ezért azt gondolta, hogy a virágvasárnapot, mint emléknapot még a fogság cellájában fogja tölteni, hogy aztán újból

kezdje élete rombadöntött művének fölépítését. Már amennyiben ez lehetséges lesz. Mily csodálatosan nagyszerű lélek, mily csodálatosan nagyszabásu szolgálója volt a fölséges Istennek! . . . Hétfőn, az emlékezés csendben eltöltött napja után a választófejedelem kocsiján vonult be újra a Paradicsomházba.

Hazaérve romokban talált mindent, amiért két évtizeden keresztül egészségét, vagyonát, mindenét áldozatul hozta. Rendjének körülbelül 300 tagja működött 10 intézetben. Egy St. Omerben, 2 Lüttichben, 1—1 Kölnben, Trierben, Rómában, Nápolyban, Münchenben, Pozsonyban és Londonban. A pápai bulla valamennyi működésének végét szakította. A testvérek otthagyták az intézetet, visszatértek a világba, vagy más szerzetekben helyezkedtek el. Csak kevesen tartottak ki Mária mellett. Ezek a hívek a Paradicsomházban verődtek össze. Mária a jövő munkáját a pápa felfüggesztést megszüntető bullájának 1631 május 21-én megjelent következő szavaiba kapcsolta bele: *„a jézustársasági nőknek megengedjük, hogy egy püspök felügyelete alatt, szoros értelemben nem vett kolostori szabályzat nélkül együtt éljenek és fogadalmaik szerint tovább is munkálkodhassanak.”*

Építkezés a romokon.

Mária a vele maradt testvérekkel, akik a szó szoros értelmében megrostált buza lettek, késedelem

nélkül megkezdte az új magvetést. „Az angolanyák általános főnöknője“ felírásu pecsétet, amelyet 1624 és 1631 közt használt, nem vette többé igénybe, hanem leveleire a vadkanfejes családi cimer pecsétjét nyomta. A fejedelemnek és feleségének jóindulata a Paradicsomházat továbbra is rendelkezésükre bocsátotta. Azonban a lelki szenvedések kegyetlen próbája után mint sötét kísértet ott settenkedett az új gond: az anyagiak hiánya. Az iskolák növendékeinek szétrebbenése után elmaradtak az utánuk járó jövedelmek is. Az idők járása pedig mind súlyosabb és sötétebb föllegeket gomolygatott fölējük. 1632-ben a svédek München ellen vonultak, a fejedelem 1634 év végén kénytelen volt elmenekülni, aminek természetes következménye az általa felajánlott évi járadék elmaradása is lett. A Paradicsomház lakói annyira szegények lettek, hogy még a ruhaváltoztatással járó költségeket se tudták fedezni. Ugyanis a pápai bulla arra is kötelezte őket, hogy azután világi ruhát viseljenek. Sokszor nem volt betevő falatjuk. Az ellenség teljesen kiélte a bajor tartományt s a háboruskodás nyomán ott kullogott annak sápadtarcu iker-testvére, a pestis. Körl Anna, a bajor testvér sokszor mezítláb, koldulva járta végig München utcáit, sőt a távolabb eső déli falucskákat is és ajtón ajtó után kopogtatva könyörgött a jó embereknél alamizsnáért éhező testvérei számára.

És Ward Mária ?!

Az ő tűzpróbán keresztülment lelke oly fenséges nyugalommal s oly egyensúlyozott békével intézte dolgait, mintha az eretnekségnek, szakadárságnak és lázításnak bélyegét sohse égették volna a homlokára. Úgy dolgozott, mintha az ő nagyszerű, önzetlenül áldozatos munkájáért soha semmiféle fájdalomban része nem lett volna. Lelkének nagyszerűsége mindenkit magával ragadott. *Végül minden jóra fordul* — ez volt és ez maradt mindenkor az ő sziklaszilárd hite — mi pedig becsületes igazságszeretettel hozzátehetjük azt is: ez volt és ez maradt az ő sziklaszilárd akarata.

A pápa elégtételt szolgáltat Ward Máriának.

Ezen szent és szilárd föltételek megvalósítására 1632 áprilisában, nem sokkal a svédek bevonulása előtt, még egyszer Rómába ment. Wigmore Winefridet Lüttichben fogságba vetették. Ezért most Cotton Erzsébet és Turner Anna voltak a kísérei. Golea székesegyházi esperes egy ügyvivőt rendelt melléjük.

Minden a pápa állásfoglalásától függött. VIII. Orbán pápa kihallgatáson fogadta a félelmet nem ismerő és meg nem félemlithető hölgyet. Mikor a pápa elé lépett, mélyen megrendülve ajkai csak ennyit tudtak rebegni: *Szentséges Atyám! nem vagyok én és sohse is voltam eretnek.* Aztán a pápa lábai elé roskadt.

Lo credemo! lo credemo! Elhisszük, elhisszük, — válaszolta a pápa. Aztán elmondta neki, hogy igen jól ismeri a személyét is meg munkálkodását is. Mária előadta kérelmét. Először, hogy Wigmore Winefridet bocsássák szabadon s azután, hogy ő és testvérei az apostoli Szentszék védelme alatt társas életet élhessenek. A pápa mindkét kérést teljesítette. Amint aztán kitünt, a pápa Wigmore Winefrid fogásbavetéséről se tudott semmit s természetesen rögtön elrendelte annak szabadonbocsáttatását. Ami pedig a másik kérés teljesítését illeti, a pápa csak a magot vetette el, amelyből az angolkisasszonyok intézménye később s mostanáig terebélyes fává fejlődött: „*Örvendünk, ha önök hozzánk jönnek s mi önöket védelmünkbe fogadjuk*“ — mondotta VIII. Orbán pápa. S a pápa által meghívott angolkisasszonyok már 1633 tavaszán megtelepedtek Rómában.

Alig érkeztek meg, a régi ellenségek is azonnal megkezdtek aknamunkájukat. Azonban a pápa jóakarátát Ward Mária és annak testvérei iránt nem tudták megingatni.

Érdekes, hogy Mária a folyton körülötte ólálkodó kémek kivédésére milyen különös levelezési módot talált ki. Ez a mód teljesen megfelelt a citromsavas levelezésnek. Hogy újabb tervezéseit föl ne fedezhessék és ne keresztezdhessék, az egyes személyek és dolgok megnevezésére álszavakat használt. Az embernek önkéntelenül mosolyognia kell, hogy

az ármánykodók kijátszása végett miféle furfangos eszközökkel éltek. A fejedelmet és annak feleségét pl. „*Molnárnak és feleségének*“ nevezték. A pápa neve *Scouf* vagy *Antal* volt; Poyntz Mária „*Ned*“, Wigmore Winefrid „*Will*.“ Ő magát „*Felice*“, vagy „*Phillis*“, vagy „*Maogery*“, vagy „*öregasszony*“ néven nevezte. A Rómában épülő új rendházat „*Keresztelő kápolna*“ vagy „*szövőszék*“, a pénzt „*sárga selyem*“ névvel jelölték stb.

A római ház újra való alapításán kívül főleg a müncheni ház újból való megnyitását viselte lelkén. Ennek a fejedelelemnél való keresztülvitele elsősorban Babthorpe Borbála személyes érdeme. Már 1634-ben olyan helyzetben volt, hogy Rómába is tudott némi pénzösszeget küldeni. Azonban a müncheni ház még abban az évben súlyos megpróbáltatáson ment keresztül. A városban dühöngő pestis magával ragadta Browne Jankát, Morgan Cicellét, Marschall Ellát s a nemeslelkű Koch Katalint, aki annyiszor koldulással kéregette össze a testvérek mindennapi kenyerét.

Ugyanazon évben meghalt Erzsébet, a fejedelem neje, az intézet nagylelkű jótévője.

Ward Mária szintén megbetegedett Rómában. Ellenségei eleget okvetetlenkedtek ugyan, azonban nem annyira, hogy el ne vonulhatott San Cassianoba s onnan Piano Castagnano városába, ahol egy nemeslelkű ember vendégszeretetét élvezte. Azonban a kémek neki is meg Wigmore Winefridnek is annyit

kellemetlenkedtek, hogy végül is a pápa oltalmát volt kénytelen segítségül kérni. VIII. Orbán ezuttal valóban elevenére tapintott az aknamunkának, úgy hogy 1635 után az inkvizíció egyáltalán nem háborgatta őket.

1636 decemberében Mária visszaesett régi betegségébe. Nagyon sokat szenvedett. A Nettuno melletti tengeri levegő némi enyhülést hozott ugyan, azonban a juliusi hőség folytán oly heves láz gyötörte, hogy a haldoklók szentségét is fel kellett vennie. Válságos állapota július 30-tól augusztus 10-ig tartott, amikor Mária egy kinosan töltött éjszaka után meglepetés-szerűleg azt mondotta Wigmore Winefridnek, hogy Spaba akar utazni.

Borzalmas utazás.

Winefrid az első pillanatban azt hitte, hogy a beteg a láz hatása alatt félrebeszél, azonban csakhamar meggyőződött, hogy Mária tiszta öntudatnál van és hogy mindenáron utazni akar. VIII. Orbán, akinél Mária ellenségei újra mozgolódni kezdtek, de meg, mivel egészsége miatt is aggódtak, elengedte őt Rómából. Mária annyira gyenge volt, hogy még a pápától elbucsuzni se tudott, azonban tisztában volt azzal, hogy művének érdekében föltétlenül mennie kell. Az a körülmény, hogy küldetése érdekében kell utrakelnie s a pápa buzdító szavai csodálatosan összetalálkoztak, új erőt kölcsönzött neki. A pápa ezt

mondta: *Annyi bizonyos, hogy ez az utazás emberi számítás szerint halállal fog végződni, azonban Ward Mária oly nagy szolgálatokat tett az Istennek, hogy az Isten azt teheti vele, ami legjobban javára válik. A pápa egyidejűleg valamennyi megbízottjának utasítást küldött, hogy Máriának mindenben segítségére legyenek.*

Mária 1637 szeptemberében utazott el Rómából. Siena, Florenz, Bologna, Milano, itt szent Károly sirja, azután Turin voltak az állomások szeptember és október hónapokban. Caffarelli turini nuncius november elején Poyntz Máriával és Wigmore Winefriddel saját fogatán egész a Mont Cenisig vitette őket. A magaslaton november 11-én haladtak át. A sziklaszorosban irtózatos hóvihar dühöngött, a vezetőik a nagy hóviharban elvesztették az utat. A kíséret négy tagja odaveszett, a többi egy kis kutya életösztönétől vezettetve, valahogyan élve menekedett meg az őrjöngve tomboló viharból. Mária megállapodás nélkül sietett tovább Lyonba, onnan Párisba. Az 1637-diki év egész telén itt kellett vesztegelnie, részben azért, mert nem volt pénze, részben pedig, mert a betegség újra ágyhoz kötötte. Csak 1638 májusában tudta útját Spa felé folytatni s ott szeptemberben fejezte be kuráját. Innen Lüttich közelébe utazott, azonban ott újra megbetegedett és csak a tél közeledtekor tudta magát annyira összeszedni, hogy Kölnbe, Bonnba s azután Lüttichbe

utazhatott, hogy ott tovább folytathassa megkezdett munkáját.

Haza! Angliába!

Azonban a gondolatai újra messze szárnyaltak. A szíve visszavágyott elhagyott hazájába, Angliába.

Flandriában el volt már vetve a jövőendő fejlődésének magva, most az angol haza hívó szózatát hallotta. Ugy tervezte, hogy Antwerpenen utazik keresztül, de mintha arrafelé ércfalak zárták volna el az útját. Antwerpenben nemcsak a betegség gyötörte, hanem amint Lüttichből értesült, ellenségei is újra munkába álltak, hogy az új kezdést csirájában megfojthassák. Tehát: vissza Lüttichbe. 1638 egész telén itt volt elfoglalva s végre valahára 1639 májusában St. Omeren és Calaisen keresztül elindulhatott Londonba.

Ez alkalommal utolszor vett bucsut a kontinenstől. Május 20-án Londonba érkezett.

I. Jakab, Stuart Mária fia, az első Stuart Anglia trónján, 1625-ben meghalt. Utóda fia, I. Károly lett. Mindenáron a bájosságú Henriettet akarta feleségül venni, aki francia és buzgó katolikus volt. A házassági szerződésben azt is kikötötték, hogy az angol katolikusokat üldözni nem szabad. VIII. Orbán pápa csak hosszas rábeszélés után adta beleegyezését keresztleányának, Henriettenek házasságkötéséhez. Az aggodalom egyáltalán nem volt alap-

talán. A király protestáns káplánja a királyi asztalnál csakhamar civakodni kezdett a királyné káplánjával. Buckingham, I. Károly király kedvence féltékeny szemmel nézte a királyné befolyását a királyra s a parlamenttel mindenáron azt akarta elhíttetni, hogy az ország minden bajának a katolikusok az okai, a királyt pedig gyanakodóvá tette a királyné kíséretével szemben. Ez a feszültség végül is civódássá fajult, a király és királyné, a franciák és angolok, a kegyenc Buckingham és a francia követ, Battompierre között. Buckingham orgyilkos kezeknek esett áldozatul, Károly király a parlamenttel keveredett viszályba, a protestánsok panaszt panaszra halmoztak a katolikusok mindinkább erősödő befolyásai ellen, úgy, hogy a király 1629-től 1640-ig parlament nélkül kormányzott. Hogy az anglikán magas egyházat diadalra juttassa, ellenségévé szegődött a puritán kálvinistáknak, s az anglikán egyház kedvéért megindította a szerencsétlen kimenetelű háborút Skótszág ellen. 1640 szeptember 13-án összehívták az ugynevezett rövid parlamentet, amely oly nagy nevezetességű szerepet vitt Anglia történetében.

Új munka a régi otthonban.

Ugyancsak nagyjelentőségű lett az Angliába visszatért Ward Mária életében is. A lelkekben izzott már a királyság ellen való forradalomnak s a ka-

tholikusok ellen való gyűlöletnek lángja. Teljesen kialudni nem is tudott soha. Nem csoda tehát, ha Máriát jóbarátai ujjongó örömmel, ellenségei pedig izzó gyűlölettel fogadták. A pápa Rosetti gróf apostoli nunciushoz utasítást küldött, hogy Ward Máriának minden vonalon segítségére legyen. Henriette királyné legkegyesebben kihallgatáson fogadta Máriát. A katolikus leányok nevelésére Londonban iskolát nyitni, ez volt Máriának legközelebbi célja. Háza csakhamar a katolikus körök találkozó helye lett s ami ezzel együttjárt: a jövő-menők, bámulók és segélykérők szinte minden percét lefoglalták. Azonban örömére szolgált, hogy naponta résztvehetett az istentiszteleten s ez a körülmény, mikor már 50 év terhe nyomta a vállát, folyton új és új erőt kölcsönzött neki.

Ez a tevékeny élet nem maradhatott titokban. A kémek, ezuttal politikaiak, minduntalan beléje akaszkodtak. Mindenek előtt meghiusították a leányiskolák felállítását s amennyire módjukban volt, a minduntalan megismétlődő házkutatással iparkodtak neki mennél több kellemetlenséget okozni.

A politikai bonyodalmak a Stuart-házat véres események részesévé tették. Károly király gyengesége folytán Strattfordi Earl Tamás, a király legkíválóbbs államférfia a lázadó parlament áldozata lett. A kegyetlen végzet a lefejezett államférfiu holtteste után a korona viselője ellen fordult. Károly király a parlament által mélyen megalázva nem maradhatott

többé Londonban, hanem Skótszágba vonult. A parlament Izlandot a katolikus valláshoz való ragaszkodása miatt bosszuálással fenyegette meg s midőn az írek 1641-ben Ulsterben a maguk védelmére fegyvert fogtak, ezt a fölkelést az udvar befolyásának tulajdonították. Annyi bizonyos, hogy az angol katolikusok helyzete egyáltalán nem javult.

A gyermekévek otthonában.

Ward Mária éppen ezen körülmények hatása alatt testvérei társaságában a békésebb Yorkba költözött. Mily mélységesen megható jelenet lehetett, amikor hányt-vetett életének keserves tapasztalatai után újra viszontláthatta gyermekkora meghitt, kedves vidékét. Mi minden történt az idők mélységébe merült életében azóta, amikor nagyanyja lábainál ülve, annak meséin ábrándozott s gyermekálmait szötte, vagy amikor Balthorpe Borbálával az öreg Garrett Margit néni szobájában a kolostori történeteket hallgatta. Mi minden történt azóta a viszontlátás jelen pillanatáig?! . . . A hívásért való első küzdelmek — a st. omeri koldulás — a londoni viszontagságok — az Úrnak kezdetben homályos, azután mindig élesebben hangzó hívó szózata — a fáradságos utazások Flandriából az Alpések kopár szikláin és jéghegyein keresztül Rómába s aztán Rómából vissza, szélvészzen, hóviharokon keresztül Flandriába — Nápoly aranyos

napsugara — észak szürke ködtengere — testvéreinek hűséges ragaszkodása — ellenségeinek cselszövényei — kihallgatások a pápánál — fárasztó kilincselések a bíborosoknál, praelátusoknál — betegségek — a körülötte ólalkodó halál jéghidegsége — az udvar pompája — a svéd dobok pergése — a fogság s a hangtalan imádságba mélyedés néma csendje a római oltárok és szentek sirja előtt — leghivebb barátainak halála — a megsemmisítő csapások, amelyek élete egész művét halomradöntötték — Krisztus helytartójának komoly vizsgálata — hosszú évek keserves várakozása után annak jóleső jósága . . . Mindez szinte alig hihető álom s mégis keresztülvergődött valóság volt a mindenki által ismert és sokak által gyűlölt Ward Mária megtisztult és megérett lelke számára — most, amikor újra gyermekkora földjére lépett.

Ó igen! . . . *minden jóra fordult!* Sziklánál szilárdabb hűsége, Istenhez ragaszkodó igaz volta egy lépéssel sem mozdult el soha az isteni igazság ösvényéről.

A kis csapat Hutton Rudbyban telepedett le. Ahogyan a régi irások elbeszélik, egyszerre három kocsi apáca érkezett Londonból. Köztük volt Poyntz Mária és Wigmores Winefrid is. És a leghűségesebbek egyike a nemes Wright Róbert, aki se nevét, se származását nem árulta el senki előtt. A testvérek közéletében szerzett magának lakást, hogy minden percben készen állhasson szolgálatukra. A világ előtt nem akart senki és semmi egyéb lenni, csak a társaság szol-

gája, aki ministrált, gondoskodott az utazásokról s mindenről, amire szükségük lehetett. Az Angliában nagy tekintélynek örvendő Plaughland-Hall-i Wright család tagjai nem is sejtették, hogy mily nemes és rokonvér csörgedezik annak a férfinak ereiben, akivel igen gyakran csak mint a Hutton Rudby-i angolkisasszonyok szolgájával találkoztak. Wright Róbert később, Ward Mária halála után az angolkisasszonyokkal együtt külföldre távozott. Igazi valóságában ott is ismeretlen maradt az emberek előtt, az örök élet könyvében azonban bizonyára arany betűkkel van beírva a neve.

Harcok szinterén.

A Hutton-Rudby-i béke nem maradhatott soká zavartalanul. Károly király és a parlament közt kiéleződött a harc. Széltében-hosszában parlamenti csapatok csatangoltak, hogy a királyhűeknek vagyis gyanusaknak ismerteknek lakásában házkutatást tartsanak. Természetesen elsősorban a katolikusok házaikat kutatták fel. Mária azonban házáat és annak lakóit az angyalok védelme alá helyezte — s azok jól megőrizték. A környék lakói, akik részükről annyi jótéteményben részesültek, szintén állhatatosan imádkoztak értük. S a hálából elrebegett imádság nem maradt hatás nélkül.

Hutton-Rudby azonban a helyzet új alakulása folytán mégis csak nagyon el volt zárva a világtól

s főleg a Londonnal való összeköttetésektől. Ennek következtében a kontinensen lévő házaikból egyáltalán nem tudtak értesülést kapni. Ezért 1634-ben York mellé, Hewarthba költöztek. Azonban a forradalom által keltett háboru zaja ide is elhatott. Henriette, a bátorlelkű királyné maga állott a csapatok élére, hogy a szorongatott királynak segítségére mehessen. A katolikusok köréje sereglettek s ő győzelmesen vonult előre York és Edgell felé, ahol a király és királyné egymás keblére borultak. Azonban Károly királynak még sem sikerült Londont elfoglalnia. A parlamenti csapatok Oxford és York ellen vonultak. A királyné parasztasszonynak öltözve Plymouth felé s onnan holland hajóra szállva Franciaországba menekült. Nem gyávaságból tette, hanem mert nem akart a parlamenti csapatok kezeibe jutni, akik bizonyára Londonba hurcolták volna. Francia haderőt akart a királynak segítségül hozni. Azonban mikor Paramour angol csatahajó közeledett feléjük s a kapitány a holland hajóra megindította a tüzelést, azt a parancsot adta a kapitánynak, hogy ha esetleg az angolok kezeibe kerülnének, vesse őt a tengerbe, vagy röptessen golyót a fejébe. Sohse látta többé boldogtalan férjét.

Lord Manchester és Cromwell lovasai meg szállták Yorkot. Mária újra az Isten és az őrzőangyal oltalma alá helyezte házáat. Meg is maradt volna Hewarthban nyugodtan és nem mondták volna ism-

telten szemébe, hogy ok nélkül teszi ki életét veszedelemnek. A kis csapat egy napon a katonaság csapatai közt Yorkba vándorolt. Itt 6 hétig szenvedték az ostrom kellemetlenségeit. Az 500 ágyugolyó és 30 bomba közül, amelyek a városba röpültek, Mária lakása is kapott egyet. Azonban a lövedék lepattant a tető egyik szétlőtt cserepéről. Az Úr angyalai megőrizték a házat és annak lakóit.

York védőserege szabad elvonulás föltétele mellett megadta magát a parlamenti csapatoknak. Mária nem keresett védettebb helyet, hanem a testvérekkel együtt Hewarthba vonult vissza. Annyira össze volt már törve, hogy képtelen volt hosszabb utra vállalkozni. Ez az ut utolsó útja volt annak, aki földi vándorlásai közben annyi és oly nehéz uton vándorolt.

A hewarthy lakás nem volt olyan barátságos, mint mikor elhagyták. Az ajtók és ablakok összetörték, a szobák, amelyekben 400 katona, köztük igen sok beteg és sebesült táborozott, dögleletes levegőjű volt és tele volt férgekkel. A kert puszta és letarolt volt, a fák ágait leszaggatta a golyózápor, a sövényt szétrombolták. Mária lelkében azonban a béke honolt s az Isten békéje vele együtt bevonult földi élete ezen utolsó tanyájába is.

Ward Mária halála.

Élete ereje régóta fogyatékán volt, de most szemmel láthatólag közeledett a vég. Szent Anna

napjától mindenszentekig pap nem tudott hozzájuk ellátogatni. A parlamenti csapatok kegyetlen szigorral ügyeltek minden házra. Az Úr ezen kívül még egy másik súlyos áldozatot követelt tőle. Szép lassan meg akarta tanítani a válás tudományára. Elválni minden kedvestől, amihez ez a tiszta és nagy lélek ezen a földön még ragaszkodni tudott. Semmiféle hír vagy levél nem tudott Londonból hozzájuk jutni s így a római, a müncheni s a többi házak teljesen el voltak tőlük szakítva. A beteg, akit az ő gyöngé és annyi gondozást igénylő új intézeteinek ügye annyira érdekelt, szörnyen szenvedett ezen gondolatok súlya alatt. Wigmore Winefrid nem tudta továbbnézni ezeket a némán emésztő fájdalmakat. A 60 éves hölgy egy napon fölkerekedett és nem törődve az emberek részéről rá váró ezernyi kellemetlenkedéssel s a téli viharok veszedelmeivel, álruhában Londonba ment, hogy az oda érkezett leveleket magával hozza: Üres kézzel volt kénytelen visszatérni.

Az Úr, mint ahogyan a megpróbáltatások idején máskor is tenni szokta, egy másféle vigasztalást küldött számára. Egy pap, nem törődve a ráleselkedő halál veszedelmeivel, a parlamenti csapatok járőrein keresztül hozzájuk jutott. A hewarthy testvérek ilyen módon meg tudták ünnepelni a karácsonyi szent napokat s az egész nyolcadot. Tovább azonban nem mert maradni.

A mennyei vőlegény pedig közeledett, hogy otthonába vigye az ő menyasszonyát.

1644 december 29-én canterbury-i szent Tamás napján Máriát jéghideg borzongás futotta át, aztán heves fájdalmak kezdték gyötörni. Nagy kinnal elvándorolt a házi kápolnába s egy félórát töltött az oltáron élő Üdvözítőnél . . . aztán lefeküdt halálos ágyára.

1645 Ujesztendő napján halálos fáradtan odahajtotta fejét az édes Üdvözítő Szívéhez, aki a szent áldozásban meglátogatta az ő hűséges tanítványát.

20 nap múlva elvezette az örök hazába.

Halála előtt egy nappal mégegyszer megható szavakkal beszélt testvéreihez. *Az Úr mellettetek marad és megsegít benneteket — mondotta — hogy ki és mily eszközök által, az nem fontos. De ha az Úr nekem ott fenn csak egy parányi kis helyet is juttat, én ott a ti ügyetek szószólója leszek.* Mikor a testvérek sirni kezdtek, a hangja megerősödött és csengővé vált. Az isteni Felség akaratáról kezdett beszélni:

— *Ó mily széken — mondotta csengő hangon — hogy ti ily szomorúsággal néztek az Isten felé. Jertek, énekeljünk és dicsérjük az Istent az ő végtelenül nagy jóságáért.* S az ő gyönyörű, tisztán csengő hangján énekelni kezdett, mintha az égi karok énekébe kapcsolódnék s velük együtt zengené az örök élet dalát.

Mikor utolsó óráját közeledni érezte, mégegy-

szer megölelte testvéreit . . . aztán már csak az Istennel beszélt. Megcsókolta a feszületet s ajkán *Jézus* nevével elhagyta ezt a világot.

A temetés.

Abban az időben katolikus hívőnek szinte lehetetlen volt katolikus módon temetkezni.

Az osvaldwicki lelkész, aki egy angol mérföldre lakott Hewarthtól, megengedte, hogy a halottat a falu kis temetőjében helyezték siri nyugalomra. A testvérek éveken keresztül titokban tartották a sirt a protestánsok előtt. Aztán egy kőfaragó meglehetősen kezdetleges siremléket faragott, amelynek felirata egyáltalán nem sejtette az alatta nyugvó nagyságot. De hát Ward Mária Isten akarata szerint az ő nagy művével állított magának halhatatlan emléket. Az alapító által elgondolt külső formákat nem tartották ugyan egészen meg, azonban a lényegtelen részletek nem lehetnek fontosak ott, ahol a mű annak szellemét hirdeti, aki azt létrehozta.

Az angolkisasszonyok intézete Ward Mária műve, amint ezt maga X. Pius pápa is elismerte, amikor 1909 április 20-án kijelentette, hogy *az angolkisasszonyok intézetét, amelyet VIII. Orbán pápa egy időre fölfüggesztett s aztán új életre kelt, valóban Ward Mária alapította.*

S ha mi, a késő utókor gyermekei az ő nagy-szerű élete fölött elmélkedünk, el kell ismernünk,

hogy az valóban harcos élet volt. A lélek békéjét soha el nem vesztette s mégis példaképe lett minden küzdő nőnek, bármily hivatás terén működjön is, bárminő legyen is az a kereszt, amely a vállára nehezedik s bárminő az a feladat, amelyet megvalósítania kell.

Ward Mária mindent legyőzött s őt legyőzni nem tudta senki és semmi. A visszafelé tekintetést s a meghátrálást nem ismerte soha s példaképül szolgálhat minden férfinak, mint aki soha gyáván és férfiatlanul össze nem roppant a megpróbáltatások súlya alatt.

S aki Ward Mária életét s élete titkának kulcsát keresi, az mélyedjen az ő nagyszerű mondásába, amelyet följegyzései közt olvashatunk: *A lélek nyugtalanságát semmi sem szüntetheti meg inkább, mint ha az ember a szent közömbösségre törekszik s arra gondol, hogy egész énjét az Isten akaratának teljesítésére szenteli. Vagyis megtenni mindent és elszenvedni mindent, amit az Isten akar s ahol s ahogyan azt az Isten akarja. Aki ennek az erénynek birtokában van, az már itt a földön élvezi a mennyország örömeit.*

Aki annyit dolgozott és annyit szenvedett, mint Ward Mária s mégis a mennyországnak itt a földön való élvezéséről beszél, az a maga lelkében átélte már ezeknek a szavaknak igazságát.

Az angolkísasszonyok rendházainak jegyzéke.

a) St.-Pölteni rendtartomány:

1. Osztrák provincia: St.-Pölten, Krems rendházakkal.
2. Magyar provincia: Budapest, Eger, Veszprém, Kecskemét rendházakkal.
3. Tirol provincia: Brixen, Meran, Rovereto, Predasso rendházakkal.
4. Csehszlovák provincia: Eperjes (*Stekna*, *Vinos* a prágai helyett).

b) Mainzi rendtartomány:

1. Mainz, 2. Fulda, 3. Bensheim, 4. Worms, 5. Bingen, 6. Darmstadt, 7. Wiesbaden, 8. Marienborn rendházakkal.

c) Rathfarnhami rendtartomány:

1. Írországi provincia: Dublin stb. + 13 rendházzal.
2. Angol " Manchester stb. + 4 rendházzal.
3. Indiai " Calcutta stb. + 7 rendházzal.
4. Mauritániai " 4 rendházzal.
5. Ausztráliai " Ballarat + 9 rendházzal.
6. Spanyol " Sevilla + 5 rendházzal.
7. Afrikai " Pretoria + 2 rendházzal.

d) Amerikai (torontói) rendtartomány:

Toronto + 11 rendházzal.

Függetlenek:

Írországból 6 rendház.

Olaszországból 6 rendház (Rómában 2, Vicensában 1).

e) **München-Nymphenburgi rendtartomány:**

(Paradeiserhaus 1626. a legrégibb rendtartomány.)

- 1 Bajor provincia: Augsburg, Bamberg, Burghausen, Altötting, Passau és még 87 ház. (Sok *kis telep* közte, 3—4 rendtaggal.)
2. Romániai provincia: Bukarest és 4 rendház.
3. Indiai provincia: Allahabad és 5 rendház.
4. Angol provincia: York, Cambridge és 3 rendház.

A magyarországi házak történelmi adatai.

Anyaház:

St.-Pölten. Alapította 1706-ban Babthorpe M. Borbála müncheni ált. főnöknő. — Internátus, elemi, polgári, keresk. leánygimn. isk. Az általános főnöknő (Würdige Mutter) székhelye.

Budapest. Alapította 1770-ben Mária Terézia királynő és volt udvarhölgye, később ált. főn. St. Julien grófnő. — Internátus, elemi, polg. isk., f.-ker. isk., leánygimn., elemi és polgári tanítónőképző, Ward-kollégium (hittanárnoi 3 évi tanfolyam). Jelenlegi főnöknő Ghimessy Mária.

Eger. Alapította 1853-ban Bartakovics Béla érsek és Majláth M. Júlia grófnő ált. főn. — Internátus, elemi, polgári isk., f.-keresk., leánygimn., tanítónőképző. Jelenlegi főnöknő Lengyel M. Júlia.

(Balassagyarmaton is volt filiája, ma már megszűnt.)

Veszprém. Alapította 1860-ban Ranolder János püspök és gr. Majláth M. Júlia ált. főnöknő. — Internátus, elemi, polg. isk. tanítónőképző és f.-keresk. isk. Jelenlegi főnöknő Belezna M. Etelka.

Eperjes. Alapította 1880-ban dr. Schuster Konstantin kassai püspök és gr. Castiglione M. Jozefa ált. főnöknő. — Internátus, óvoda, elemi, polg. leányisk., leányközépiskola. A csehek 1921-ben megszállták, a leányközépiskolát bezűntették, a magyar tagokat szétesztették a többi házba. Jelenlegi főnöknő Ditrich M. (cseh).

Kecskemét. Alapította 1917-ben Révész István prelátussal élén az egyházközség és Gottlieb M. Borbála ált. főnöknő. — Internátus, leánygimn. és tanítónőképző intézet. Jelenlegi főnöknő Fittler M. Róza.

Tehát körülbelül 200 rendház, amelyek évenként hozzávetőleg egy millió fehérlelkű liliomos leányt vezetnek az örökkévalóság felé. S ezt cselekszik 300 esztendő óta. Hatalmas Isten! mekkora perspektíva! mily csodás látvány!... Hol van ehhez képest a legnagyobb államférfiak, hadvezérek munkája!

S ha az Isten nem hagyja megjutalmazatlanul a szomszédnak nyújtott pohár vizet, mekkora dicsőséget, mily ragyogó, drága kövekkel épített arany koronát készít azoknak, akik ezt véghezviszik s első sorban annak a Ward Máriának, aki mindezt a maga megtagadásával egyedül a felséges Isten dicsőségére megindította!

Dicsérjük az Istent az ő szenteiben!!!

A következő oldalak szíves átolvasását kérjük.

ÖRÖK DOLGOK ÖRÖK UTAK ÖRÖK FORRÁSOK

(A KATEKIZMUS GONDOLATAI.)

Irta: **Klug Ignác dr.**

Németből fordította: **Bilkei Ferenc.**

Klug dr. ma Németország egyik legnépszerűbb katolikus írója. Teljesen modern ember, aki óriási tudása mellett csodálatosan népszerű modorban tárgyalja a hit igazságait. Egy-egy elmélkedés, elbeszélés vagy költemény alakjában rövid fejezetekben, mélységesen meggyőzi olvasóit a katolikus ember vallásának szépségeiről. Hittudós, történelem-buvár, természetbölcselő, regényíró, költő egyszemélyben.

Könyve magyar fordításban 3 év előtt ötezer példányban néhány hónap alatt elfogyott. A második kiadásból a negyedik ezer van utban a magyar olvasók táborába.

Magyar könyv alig örvend a csonka hazában ekkora elterjedtségnek. Azonban az is igaz, hogy magyar könyvet alig lehet hasonló olcsó árban kapni. Terjedelme 364 oldal.

Ára csak 25,000 korona.

Aki 7 példányt megrendel, a hetediket ingyen kapja. — 12 példány ára 245,000 korona.

A postaköltséget a kiadó (Bilkei Ferenc Székesfehérvár) viseli.

Az Oltáriszentség élő csodája.

Lateau Lujza élete.

(Szül. 1850. † 1883.)

Németből fordította: **Bilkei Ferenc.**

Prohászka Ottokár m. püspök bevezető és ajánló soraival.

Ez a csodálatos kegyelemben részesült belga leány hordozta Krisztus sebeit. Éveken keresztül csak az Oltáriszentséggel táplálkozott.

Az orvosok százai — leghiresebb tanárok — 1870-ig körülbelül 400-an vizsgálták és megdöbbenve állottak meg a természetfölötti jelenség előtt.

A 112 oldalas könyv ára **10,000 korona.**

K A L A U Z A KATHOLIKUS VALLÁSBA VISSZATÉRŐKNEK.

Irta: **Bilkei Ferenc.**

Második kiadás.

A protestánsok világszerte érdeklődnek már a katolikus vallás iránt. Angliában, Amerikában, Hollandiában, Németországban évente tizezrek térnek vissza a 400 évvel elhagyott ősi katolikus Egyházba.

Magyarországon ez a könyv kalauzolja a katolikus vallás iránt érdeklődő protestánsokat. Rövi-

den foglalkozik a protestantizmus történetével, főleg a magyarorszáigival. Tárgyalja a katolikus vallás igazságait s azokat az ellenvetéseket, amelyeket vallásunk ellen felhozni szoktak.

A 108 oldalas könyv ára 5000 korona.

Kapható a szerzőnél.

~~~~~

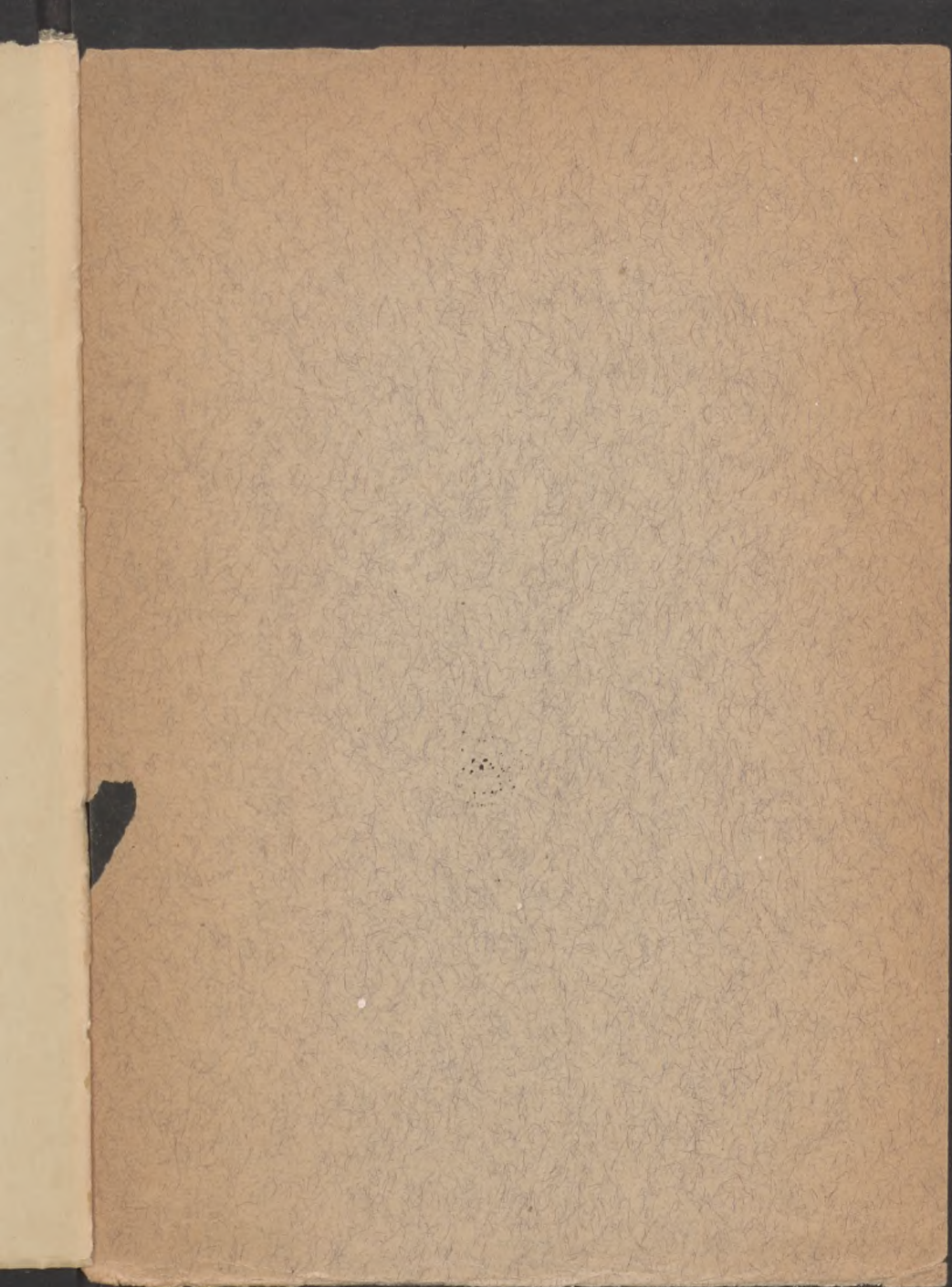
MEGTÉRŐK (ZSIDÓK) KÖNYVE.

Irta: Platz Bonifác dr.

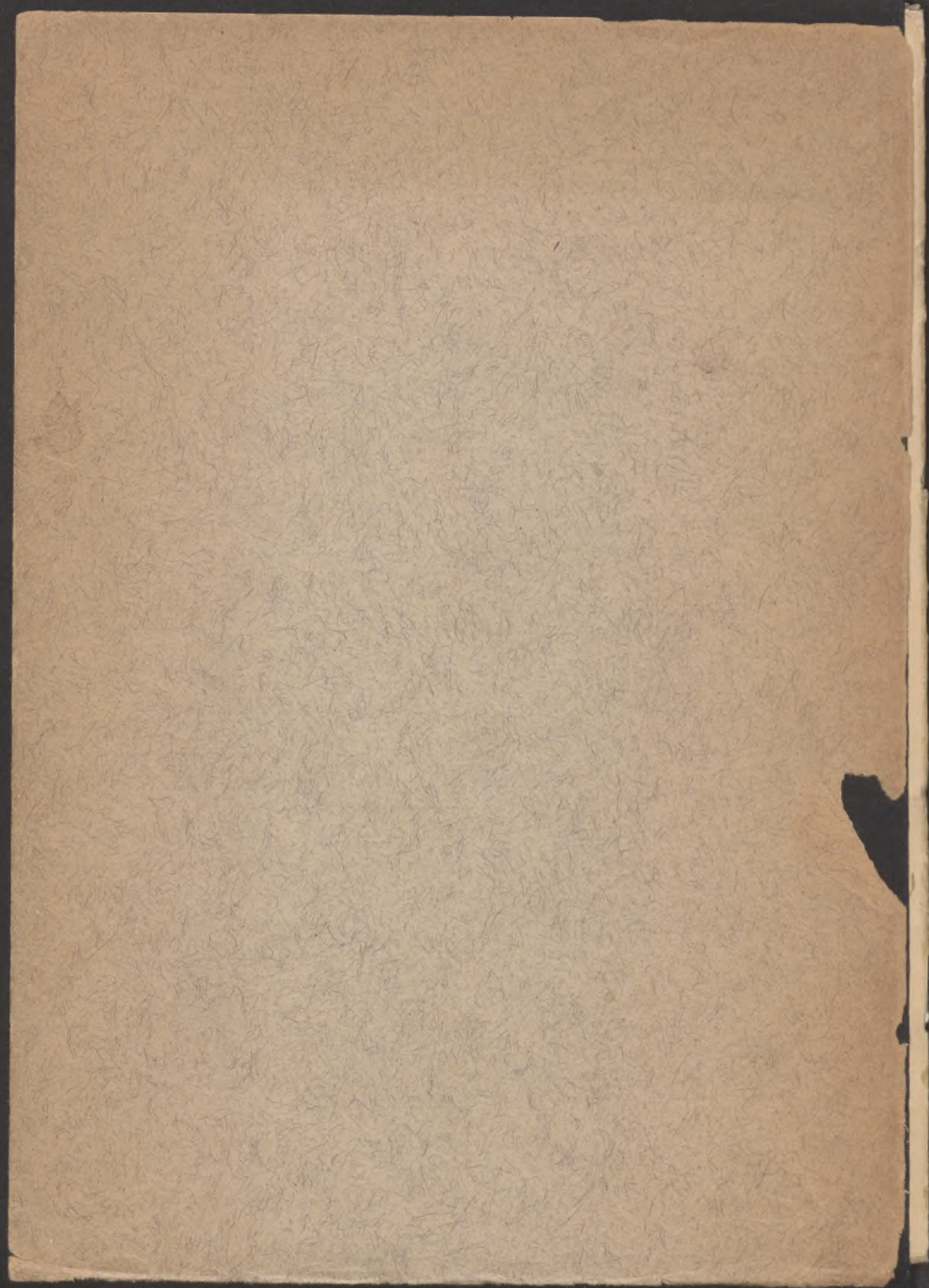
Ára 5000 korona.

A fenti könyvek kaphatók *Bilkei Ferenc* plebánosnál
Székesfehérvár.

—|—

Klug—Billke:

WARD

MARIA